

Lokale Ontwikkelingsstrategie Flevoland 2023-2027

18 oktober 2023

Colofon

Titel: Lokale Ontwikkelingsstrategie Flevoland 2023-2027

Afzender: Lokale Actiegroep (LAG) LEADER Flevoland

Datum: 18 oktober 2023

Inhoudsopgave

1	Totstandkoming en status Ontwikkelingsstrategie	1
1.1	Totstandkoming ontwikkelingsstrategie	1
1.2	Betrokken belangengroepen	2
2	Over het LEADER-gebied	1
2.1	Begrenzing	1
2.1.1	Beschrijving van het geografische LEADER-gebied	1
2.1.2	Beschrijving van de bevolking	1
2.1.3	Ontstaansgeschiedenis en samenhang	2
2.2	Gebiedsanalyse	3
2.2.1	Ontwikkelingsbehoeften en -mogelijkheden	3
2.2.2	SWOT-analyse	8
2.2.3	Krachtenveld-analyse	9
2.2.4	Aansluiting met 'Needs' zoals opgenomen in NSP	10
3	Strategische focus: economie, sociale cohesie en duurzaamheid	11
3.1	Strategie en doelen	11
3.1.1	Sociale cohesie	12
3.1.2	Economie – versterking relatie stad/dorp-landbouw en plattelandsrecreatie	13
3.1.3	Duurzame ontwikkeling platteland	15
3.1.4	Samenhang tussen de thema's	16
3.2	Overzicht doelstellingen LOS Flevoland	16
3.3	Aansluiting strategie bij de 'NSP-needs'	17
4	Activiteitenplan	18
4.1	Vorbereiding van de LOS	18
4.2	Uitvoering van projecten	18
4.2.1	Omvang van projecten en de wijze van subsidiëring	18
4.2.2	Subsidiepercentages per type activiteit	19
4.2.3	Mogelijkheid voor aanvragers om een voorschot aan te vragen (maximaal 50% van verleende subsidie)	19
4.2.4	Voorwaarden waaronder geen steun zal worden verstrekt	19
4.3	Samenwerking met andere leadergebieden	19
4.4	Deskundigheidsbevordering	19
4.5	Bestuur en organisatie LAG	19
4.6	Communicatie	20
4.7	Administratie	20
4.8	Planning	21
5	Organisatie	22
5.1	Positie, taken en bevoegdheden LAG	22
5.2	Profiel en samenstelling LAG	22
5.3	Organisatie van de uitvoering	23

5.3.1	Werkwijze voor het openstellen van LEADER-subsidie, inclusief het bepalen van het plafond	24
5.3.2	De regelingen voor het beheer, de monitoring en de evaluatie waarmee kan worden aangetoond dat de plaatselijke actiegroep de capaciteit heeft om de strategie uit te voeren	24
6	Financiering	25
7	De selectieprocedure	28
7.1	LAG werkwijze	28
7.2	Omvang projecten, wijze van openstellen en plafond bepalen	28
7.3	De zeven stappen in de selectieprocedure en de selectiecriteria	29
7.4	Monitoring, effectmeting en evaluatie	32
	Bijlage 1 – Procesbeschrijving samenwerking LAG/GS	33

1 Totstandkoming en status Ontwikkelingsstrategie

Voor u ligt de Lokale Ontwikkelingsstrategie (LOS) Flevoland 2023-2027. Deze LOS geeft de komende jaren richting aan activiteiten en initiatieven in het kader van LEADER Flevoland. LEADER is een onderdeel van het Europese Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP). LEADER staat voor Liaison Entre Actions de Développement de l'Economie Rurale. LEADER begon in 1990 en heeft inmiddels al diverse programmaperioden achter de rug. De komende periode – LEADER 4 – loopt van 2023 tot en met 2027.

Doel van LEADER is in de komende periode tweeledig. Het eerste doel is, net als voorheen, bij te dragen aan de ontwikkeling van plattelandsgebieden en het stimuleren van de plattelandseconomie. Denk daarbij aan behoud en ontwikkeling van de leefbaarheid van het platteland, het versterken van de sociale samenhang en voldoende voorzieningen. Dit valt onder de noemer van doel H (Brede Plattelandsontwikkeling) in het Nationaal Strategisch Plan (NSP), dat voor Nederland het kader vormt voor de uitvoering van het nieuwe Europese Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB 2023-2027).

Het tweede (nieuwe) doel van LEADER in de komende periode is bij te dragen aan verduurzaming. LEADER wordt nu ook ingezet op de NSP-doelen die daarop gericht zijn. Dit betreft doel D (Klimaatverandering en duurzame energie), doel E (Efficiënt beheer van natuurlijke hulpbronnen zoals water, bodem en lucht) en doel F (Bescherming van biodiversiteit).

LEADER gaat uit van Community Led Local Development (CLLD), dat wil zeggen een integrale gebiedsaanpak 'van onderop', die gestalte krijgt door samenwerking van publieke en private partijen in een streeknetwerk. Het gebied krijgt de ruimte om eigen publiek-private initiatieven te ontwikkelen en realiseren. Voor Flevoland is hiervoor in totaal 3,585¹ miljoen euro aan EU-middelen (inclusief dekking uitvoeringskosten) beschikbaar. Vanuit Flevoland moeten provincie en gemeenten eenzelfde bedrag aan cofinanciering beschikbaar stellen.

De LOS is tot stand gekomen met inbreng van de lokale gemeenschap (zie 1.1). De Lokale Actiegroep Flevoland (LAG) is verantwoordelijk voor uitvoering van de LOS.

1.1 Totstandkoming ontwikkelingsstrategie

Deze lokale ontwikkelingsstrategie voor het LEADER-gebied Flevoland is tot stand gekomen in een interactief proces met en tussen de lokale gemeenschap. Dit proces is begeleid door Bureau ZET in opdracht van de provincie Flevoland en mede aangestuurd door een begeleidingsgroep bestaande uit vertegenwoordigers van Flevolandse gemeenten, de provincie Flevoland, de Natuur en Milieufederatie Flevoland en de voorzitter van de Lokale Actie Groep.

De LOS is in de volgende stappen tot stand gekomen:

- Uitlijnen van het proces met de begeleidingsgroep: afspraken over het betrekken van gebiedspartijen en de rol van de begeleidingsgroep.
- Deskresearch ten behoeve van de gebiedsbeschrijving en –analyse (SWOT).

¹ Het bedrag van 3,585 miljoen euro staat nog niet vast.

- Verkennende gesprekken (25) met vertegenwoordigers van overheden, maatschappelijke organisaties en initiatiefnemers van eerdere Leader-projecten. In deze gesprekken kwamen de volgende onderwerpen aan de orde:
 - o Ervaringen met het Leader-programma
 - o Ideeën voor de inhoud van een nieuwe periode
 - o Suggesties voor verbetering van de organisaties van het programma
 - o Is er voldoende animo voor een nieuwe programmaperiode?
- Bijeenkomst met de gemeentelijke contactpersonen voor Leader over de terugkoppeling vanuit de verkennende gesprekken en de wijze van cofinanciering door de gemeenten.
- Bijeenkomst met de begeleidingsgroep over de terugkoppeling vanuit de verkennende gesprekken en de vormgeving van het proces om tot een LOS te komen.
- Bestuurlijk overleg met wethouders en gedeputeerde: terugkoppeling conclusies uit de verkennende gesprekken.
- Werksessie met vertegenwoordigers van overheden, maatschappelijke organisaties en potentiële initiatiefnemers. In de sessie is besproken wat de behoeften op het platteland van Flevoland zijn in relatie tot de NSP-thema's en welke inhoudelijke focus in de LOS zou moeten terugkomen.
- Bespreking met de gemeentelijke Leader-contactpersonen over wijze van cofinanciering en inhoudelijke focus.
- Opstellen eerste concept LOS door Bureau ZET.
- Bespreking concept LOS in ambtelijk overleggen met gemeenten en begeleidingsgroep.
- Bespreking concept LOS in bestuurlijk overleg met wethouders en gedeputeerde.
- Diverse overleggen met gemeenten en provincie over cofinanciering, procedures en uitvoeringsorganisatie.
- Opstellen definitieve Lokale Ontwikkelingsstrategie.

1.2 Betrokken belangengroepen

Bij de totstandkoming van de LOS is contact gelegd met de volgende organisaties:

- 10-dorpen overleg Noordoostpolder	- Landschapsbeheer Flevoland
- Coöperatieve vereniging Energie van Flevoland	- LTO Noord
- Coöperaties ZeewoldeZon en Zeenergie	- Maatschappelijke Dienstverlening Flevoland
- Energiepioniers NOP	- Master of Trails
- Flever	- Nagele Energie Neutraal
- Flevolands Agrarisch Collectief	- Natuur en Milieufederatie Flevoland
- FlevoLandschap	- Natuurmonumenten
- Fonds Leefbaar Platteland	- Provincie Flevoland
- Gemeente Almere	- SamenOM
- Gemeente Dronten	- Scouting/Avonturenhuis
- Gemeente Lelystad	- Staatsbosbeheer
- Gemeente Noordoostpolder	- Stad en Natuur Almere
- Gemeente Urk	- Toms Creek
- Gemeente Zeewolde	- Vis-a-vis theater
- IVN Flevoland	- Visit Flevoland
- LAG Flevoland (voorzitter en ex-voorzitter)	- Waterschap Zuiderzeeland
	- Wintfonds Swifterbant

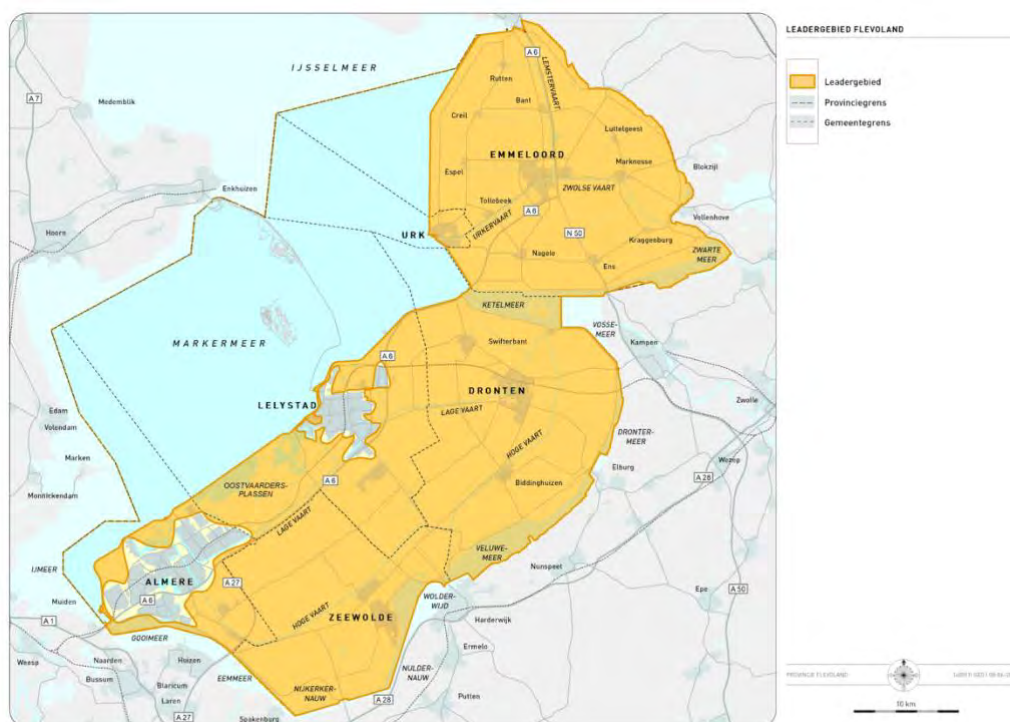
2 Over het LEADER-gebied

In dit hoofdstuk beschrijven we het Leadergebied Flevoland. Aan de orde komen de geografische grenzen van het gebied, de geschiedenis en een analyse van de behoeften en wensen vanuit het gebied, gerelateerd aan de doelstellingen van het LEADER-programma. Dit hoofdstuk dient als context voor het volgende, derde hoofdstuk, waarin strategische keuzes worden gemaakt.

2.1 Begrenzing

2.1.1 Beschrijving van het geografische LEADER-gebied

Het LEADER-gebied Flevoland omvat het gebied, gelegen in zes gemeenten, dat als het ‘platteland’ van Flevoland wordt aangeduid. Concreet is dat heel de provincie Flevoland met uitzondering van de stedelijke kernen (bebouwde kom) van Almere en Lelystad² (zie kaart). De landoppervlakte van heel Flevoland bedraagt ca. 1.412 km². De oppervlakte van het LEADER-gebied bedraagt circa 1.300 km².

Kaart LEADER-gebied Flevoland: geheel provincie Flevoland (oranje), met uitzondering van de bebouwde kom van de gemeenten Almere en Lelystad.

2.1.2 Beschrijving van de bevolking

De totale bevolking van Flevoland omvat ongeveer 445.659 inwoners (per 1-1-2023). In het LEADER-gebied Flevoland. Zonder de stadskernen van de gemeenten Almere en Lelystad gaat het om ca. 140.000 inwoners.

Van de twaalf provincies groeide in Flevoland de bevolking in de afgelopen jaren met afstand het sterkst. De bevolkingsgroei in Flevoland heeft onder meer te maken met het feit dat de inwoners relatief jong zijn. Daardoor zijn er meer geboortes dan overlijdens. Ook vergrijzing speelt in

² De kern van Dronten had per 1-1-2022 27.220 inwoners (<https://allecijfers.nl/gemeente/dronten/>).

Flevoland minder dan in andere provincies. Daarnaast verhuisden meer mensen vanuit andere gemeenten naar Flevoland dan er vertrokken. Verder waren er meer immigranten dan dat er Nederlanders naar het buitenland vertrokken.

De bevolkingsdichtheid loopt sterk uiteen van circa 94 inwoners/km² in de gemeente Zeewolde tot 1.686 inwoners/km² in de gemeente Almere. Het gemiddelde voor Flevoland bedraagt ca. 300 inwoners/km². De bevolkingsdichtheid is de afgelopen jaren vrij sterk toegenomen maar Flevoland geldt in zijn geheel, op basis van de bevolkingsdichtheid, als een zogenaamde 'minder verstedelijkte regio'.

2.1.3 Ontstaansgeschiedenis en samenhang

Flevoland is de jongste provincie van Nederland. 80 jaar geleden bestond het gebied nog niet, op de eilanden Urk en Schokland na. Het gebied is het resultaat van grootschalige landaanwinning in een voormalige binnenzee. De polders werden respectievelijk in 1942, 1957 en 1968 drooggelegd. Na de gefaseerde inpoldering van de Noordoostpolder en de beide Flevopolders hebben pioniers uit heel Nederland zich hier gevestigd. De vruchtbare grond lokte veel boeren die op avontuur gingen in een nieuw land waar alles opgebouwd moest worden. Zelfstandige, onafhankelijke mensen, die elkaar toch nodig hadden. Deze ontstaanswijze is bepalend geweest voor de inrichting van het LEADER-gebied. Dit geldt voor het grondgebruik, het karakter van het landschap en de identiteit van de Flevolander. De bewoners van de woonkernen Lelystad en Almere zijn meer gericht op de Randstad dan op het direct omliggende platteland.

De landbouw, vooral akkerbouw, was als economische sector lange tijd dominant in heel Flevoland en is nog steeds van groot belang. Ook de visserijsector was en is van groot economisch belang, met name voor de gemeente Urk. Binnen de landbouwsector is de biologische landbouw in Flevoland van oudsher relatief sterk aanwezig. In de loop der tijd is een verbreding van economische activiteiten in gang gezet op het Flevolandse platteland en in de dorpen zoals die ook elders op het Nederlandse platteland plaatsvindt. Op het agrarische deel van het platteland lopen ontwikkelingen als schaalvergroting en specialisatie parallel met verbreding van agrarische bedrijven. Bijvoorbeeld verbreding met een aanbod in toerisme en zorg, of met het ontwikkelen van afzetkanalen voor streekproducten. Daarbij wordt ook gekeken naar bewoners van de grote Flevolandse steden als potentiële afnemers van diensten en producten uit in het agrarisch gebied.

Kenmerkend voor Flevoland is, naast landbouw en visserij, onder meer ook de relatief sterke en beeldbepalende aanwezigheid van windmolens voor duurzame energieopwekking. Kenmerkend voor het gebied is voorts de grootschalige natuurontwikkeling die op een aantal plaatsen, deels spontaan, heeft plaatsgevonden. Enkele van deze gebieden, zoals de Marker Wadden en de Oostvaardersplassen, hebben landelijke uitstraling. Ten slotte noemen we, zonder volledig te willen zijn, de in de laatste decennia ontwikkelde recreatievormen en -mogelijkheden in het LEADER-gebied Flevoland. Dit betreft zowel dagrecreatie (festivals, attractieparken, musea) als verblijfsrecreatie, bijv. langs de randmeren.

Op het platteland van Flevoland komen, hoewel het eigen karakter en de bijzondere ontstaansgeschiedenis zichtbaar blijven, steeds meer functies tot ontwikkeling. Flevoland is hierdoor in vele opzichten diverser geworden, en daardoor ook volwassener, maar behoudt tegelijkertijd de eigenheid die met zijn ontstaansgeschiedenis samenhangt en de daarmee verbonden ontwikkelingsbehoeften en -opgaven (zie volgende paragraaf).

Bronnen:

- Feitelijkflevoland.nl
- CBS
- Wikipedia
- Allecijfers.nl

2.2 Gebiedsanalyse

2.2.1 Ontwikkelingsbehoeften en -mogelijkheden

Indeling en analyse ontwikkelingsbehoeften en – mogelijkheden

Het inhoudelijke kader voor de Lokale Ontwikkelings Strategie 2023 – 2027 is gegeven met de vier GLB-doelen van het Nationaal Strategisch Plan voor LEADER³. De ‘Needs’ die in het volgende hoofdstuk aan de orde komen geven, aanvullend daarop, een nog wat concreter beeld van de gewenste resultaten binnen het kader van de vier LEADER-doelen van het NSP:

- *Ontwikkeling in plattelandsgebieden* - Bevorderen van de werkgelegenheid, groei, gendergelijkheid, sociale inclusie en lokale ontwikkeling in plattelandsgebieden, met inbegrip van bio-economie en duurzame bosbouw
- *Klimaatverandering en duurzame energie* - Bijdragen tot matiging van en aanpassing aan klimaatverandering, onder meer door de uitstoot van broeikasgassen terug te dringen en meer koolstof vast te leggen, duurzame energie te bevorderen en de ontwikkeling van weerbare teeltsystemen.
- *Efficiënt beheer van natuurlijke hulpbronnen* - Bevordering van de duurzame ontwikkeling en efficiënt beheer van natuurlijke hulpbronnen zoals water, bodem en lucht, onder meer door de afhankelijkheid van chemische middelen te verkleinen.
- *Bescherming van de biodiversiteit* - Bijdragen aan het tot staan brengen en ombuigen van biodiversiteitsverlies, tot versterking van ecosysteemdiensten en tot de instandhouding van habitats en landschappen.

Op basis van de verkennende gesprekken en de bijeenkomsten, waarin de ontwikkelingsbehoeften van het Flevolandse platteland zijn besproken komen wij tot de volgende clustering van drie thema’s, die ook terugkomen in de doelstellingen in het hoofdstuk over de strategie:

1. Sociale cohesie op het platteland
2. Economische ontwikkeling van het platteland
3. Duurzame ontwikkeling van het platteland

Op basis van bureauonderzoek (o.a. cijfers van CBS, statistische pagina’s op de websites van provincie, gemeenten, GGD, e.d. en beleidsdocumenten) is de ontwikkeling van Flevoland op allerlei indicatoren in beeld gebracht. Over diverse in de LEADER-context relevante thema’s bleek tijdens het bureauonderzoek overigens geen bruikbare statistische informatie beschikbaar te zijn. Voor nadere informatie en kwalitatieve duiding van gebiedsontwikkelingen en –behoeften zijn daarom, naast het bureauonderzoek, ook met vele gebiedspartijen interviews gehouden. Tevens is een werksessie georganiseerd die hiervoor ook bruikbare informatie heeft opgeleverd. Op basis van het bureauonderzoek, de interviews en de werksessie is gekomen tot een beschrijving van de ontwikkelingsbehoeften en –mogelijkheden (sterkten, zwakten, kansen en bedreigingen) die geassocieerd worden met LEADER-thema’s in de specifieke Flevolandse context.

³ Dit zijn de GLB-doelen H, D, E en F, ook wel SO8, SO4, SO5, SO6.

Hieronder worden de resultaten van de gebiedsanalyse en gevoerde gesprekken weergegeven.

Ontwikkelingsbehoeften en – mogelijkheden sociale cohesie op het platteland

Voor leefbaarheid is sociale cohesie van groot belang. Ten aanzien van de sociale cohesie op het Flevolandse platteland bestaat een dubbel beeld. Enerzijds is sprake van een bloeiend verenigingsleven in Flevoland en zijn veel bewoners actief betrokken bij activiteiten in de omgeving. Anderzijds bestaan zorgen over toenemende sociale isolatie en eenzaamheid. Dat wordt versterkt doordat een deel van de faciliteiten, zoals kerken en gemeenschapshuizen, die gerealiseerd werden ten tijde van de eerste aanbouw van woonkernen in de polders, niet meer voldoet aan de eisen van deze tijd of inmiddels te groot is geworden. Ook is er in delen van de provincie een tekort aan ontmoetingsplaatsen en activiteitenprogramma's. De financiële ondersteuning voor faciliteiten als bibliotheek en buurthuis die (ook) een ontmoetingsfunctie hebben staat in veel plaatsen onder druk. Ook blijkt het steeds lastiger om vrijwilligers voor langere tijd te verbinden aan instellingen en activiteiten.

Gezondheid is een belangrijk onderdeel van leefbaarheid. Een zwak punt is dat veel inwoners van Flevoland de landelijke norm voor gezond bewegen niet halen en ook minder sporten dan in andere delen van Nederland.

Bij het bevorderen van de leefbaarheid is speciale aandacht voor bepaalde groepen zoals jongeren, maar ook ouderen, gewenst. Dit geldt ook voor bewoners die getroffen zijn door energie-armoede.

Er is veel gewezen op het belang van ontmoetings- en belevingsmogelijkheden, zowel in het kader van sport, recreatie en natuurbeleving als in het kader van erfgoed, kunst en culturele ontwikkeling, en zowel 'binnenshuis' als in de fysieke buitenruimte. Aansluiten bij de omvangrijke woningbouwopgave en –plannen wordt als een kans gezien. Ook het werken aan de gezamenlijke identiteit van Flevolandse, voortbouwend op de pioniersmentaliteit en het unieke erfgoed, wordt als een belangrijke kans gezien.

Ontwikkelingsbehoeften en – mogelijkheden economische ontwikkeling van het platteland

Het grote aandeel van de landbouw in de Flevolandse plattelandseconomie daalt. Er bestaat behoefte aan een krachtige ondersteuning van bestaande ontwikkelingstendenzen op het platteland. Denk aan de verbreding en verbinding van landbouw met andere functies en sectoren maar ook aan het tot ontwikkeling helpen komen van nieuwe functies naast de agrarische functie. Agrarische bedrijven in Flevoland blijven gemiddeld nog achter waar het gaat om nevenactiviteiten waarbij de agrariër direct contact heeft met de medebewoners van het platteland en de stedeling in de rol van consument, zorgbehoevende, recreant, e.d. Er is net als in de vorige LEADER-periode een behoefte en er liggen kansen om steden/dorpen en landbouw sterker met elkaar te verbinden, bijvoorbeeld door (biologische) landbouw de stads- en dorpskernen in te halen, agrarische ondernemers meer te betrekken bij de dorpen, streekproducten directer te vermarkten, re-integratieprojecten op het platteland te organiseren, betere recreatie-mogelijkheden bij de boer aan te bieden, recreatieve routes (bijv. MTB) aan te leggen en andere bestemmingen van vrijvallende schuren en kassen mogelijk te maken. Dit laatste is ook van belang om ondermijning door drugscriminaliteit (bedreiging) het hoofd te bieden.

De verblijfs- en dagrecreatie neemt de rol van de landbouw ten dele over en is van groeiende economische betekenis voor Flevoland. Zowel de overnachtingscapaciteit (op het platteland) als de

benutting ervan zijn in Flevoland de afgelopen periode sterk gegroeid⁴. De laatste jaren is ook al veel geïnvesteerd in fietsroutes, fietsknooppunten en wandelroutes. Hiermee is Flevoland beter ontsloten voor de recreant.

Er zijn echter nog voldoende kansen om te benutten vooral door het verder versterken van aanbod en kwaliteit van de recreatieve voorzieningen. Zo kan Flevoland beter beleefbaar gemaakt worden door het verhaal van de inpoldering zichtbaarder te maken, door vernieuwende boerderijrecreatie, door meer te communiceren over de aanwezige biodiversiteit, door het beter uitdragen van Schokland als UNESCO werelderfgoed en de verschillende Land Art projecten, het behouden en verbeteren van de cultuurhistorische waarde van Urk, door de overgang tussen steden/dorpen en platteland te verlevendigen, etc. etc. Bedreigingen liggen in het feit dat bepaalde delen van het landelijk gebied moeilijk echt aantrekkelijk te maken zijn voor fietsers en wandelaars. Ook zijn de kernen van dorpen in Flevoland niet vanzelf interessant, maar moet er wat georganiseerd worden om bezoekers te trekken en vast te houden. Herbestemming van leegstaande agrarische gebouwen kan ook kansen en mogelijkheden bieden.

Als specifieke economische kansen die goed passen bij Flevoland worden ook duurzame energieopwekking en de teelt van biobased bouwmaterialen ten behoeve van duurzame woningbouw veel genoemd.

Ontwikkelingsbehoeften en – mogelijkheden duurzame ontwikkeling van het platteland

Klimaat en energie

Flevoland is koploper windenergie in Nederland en neemt, met bijna een kwart, een naar verhouding zeer groot deel van het op land opgestelde vermogen in Nederland voor zijn rekening. Daarnaast zijn er in Flevoland diverse installaties voor warmte-koude opslag, (mest)vergistings- en veldopstellingen van zonnepanelen. De klimaat- en energiecrisis roepen tot een nog aanzienlijk grotere productie van duurzame energie, ook in Flevoland. In de Flevolandse RES⁵ 1.0 hebben betrokken partijen afgesproken om 5,81 TWh aan duurzame elektriciteit op te wekken in 2030⁶. Dat is een forse bijdrage aan het landelijke doel van 35 TWh.

De installaties hebben echter ook gevolgen voor het landschap en de leefbaarheid op het platteland. Behoud van de leefbaarheid en het draagvlak voor de energietransitie zijn gebaat bij een sociale benadering: het betrekken van de omgeving en burgerparticipatie, zowel naar eigendomsrechten (mede-eigenaarschap bewoners) als financieel, resulterend in een eerlijke verdeling van lusten en lasten. Ook in verband met het terugdringen van energie-armoede (zie hiervoor). Bestaande en nieuw op te richten energiecoöperaties van burgers kunnen hierbij een spilfunctie vervullen en dragen vaak tevens bij aan sociale versterking. Ook een acceptabele landschappelijke inpassing is van groot belang en is gebaat bij betrokkenheid van al dan niet georganiseerde burgers/omwonenden en maatschappelijke organisaties in het participatieproces. Ook zijn er kansen wanneer gezocht wordt naar integratie tussen energieopwekking (bijv. verticale zonnepanelen) en landbouw (bijv. teelt bouwmaterialen).

⁴ Niet alle beschikbare cijfers zijn goed te interpreteren vanwege het effect van de coronapandemie.

⁵ RES = Regionale Energie Strategie

⁶ Betreft: elektriciteit geproduceerd door windturbines en door grootschalige zonne-installaties (>15 kWp).

Milieu (lucht, bodem en water) en Afval/Grondstoffen (circulariteit)

Zowel door het natuurlijke verouderingsproces van de bodem als door het intensieve grondgebruik is de bodemvruchtbaarheid aan het afnemen. Dit vormt op langere termijn een bedreiging zowel voor de opbrengsten van akkerbouwers als voor de voedselproductie. Tevens is door o.a. bodeminklinking in delen van Flevoland sprake van soms forse bodemdaling. Deze bodemdaling gaat vaak gepaard met vernatting en dat kan eveneens een probleem vormen voor boeren (beperkte teeltkeuze, opbrengstderving). Hier wordt aan gewerkt in een gebiedsproces Bodemdaling Flevoland. In de context van het gebiedsproces passen oplossingen waar LEADER mogelijk een rol bij kan spelen zoals het starten of aanjagen van processen voor vrijwillige kavelruil (bijv. met natuur), voor combinaties maken met zon op land, met teelt van energiegewassen (koolzaad) en met bouw- en isolatiematerialen (lisdodde) e.d.

De klimaatverandering zorgt ook in Flevoland voor perioden van ernstige droogte. Flevoland is evenwel een uniek gebied in Nederland waar nog nooit een beregeningsverbod is ingesteld vanwege watertekorten. Het waterpeil in de laaggelegen polders is namelijk goed te regelen door de grote toevoer van kwelwater vooral vanuit de Veluwe. Flevoland laat hierdoor, zelfs in de extreem droge perioden van de laatste jaren, nog steeds meer water uit naar het IJsselmeer en de randmeren dan dat het gebied water inlaat. Het voorkomen van waterschaarste is in Flevoland op dit moment nog een goed beheersbare opgave⁷. Op de lange termijn is de verwachting echter dat ook Flevoland te maken krijgt met onvoldoende waterbeschikbaarheid in verband met afnemende beschikbaarheid van IJsselmeerwater. O.a. beter vasthouden van water in de (landbouw)bodem is dan van belang. Een rol voor LEADER is mogelijk in combinatie met functieverandering: bodemdaling, verzilting en vernatting hangen samen en maken op sommige plekken landbouw onrendabel. Dan past een andere functie: natuur en/of recreatie of een aangepaste landbouw. Daar zou een verkenning, een haalbaarheidsonderzoek of gebiedsproces voor kunnen worden opgezet met hulp van Leader.

De waterkwaliteit in Flevoland wordt steeds beter, maar er zijn ook problemen, o.a. met de zgn. specifiek verontreinigende stoffen die veelal afkomstig zijn uit de landbouw. Het percentage waterlichamen dat voldoet aan waterkwaliteitseisen voor alle specifiek verontreinigende stoffen is in heel Nederland erg laag en neemt zelfs nog verder af. Stoffen die in veel van de beoordeelde waterlichamen de norm overschrijden, zijn onder meer: ammonium, diverse metalen, PAK's en bestrijdingsmiddelen. Ook in Flevoland laat de waterkwaliteit te wensen over op het onderdeel specifiek verontreinigende stoffen. Ook de stijgende concentraties nitraat na 2015 in het uitspoelende water van landbouwgronden geven (in Nederland) aanleiding tot zorg (Nitraatrichtlijn en KRW).

Biomassastromen zoals maaisel, mest en andere reststromen uit de landbouw zijn volop aanwezig in Flevoland. Ook worden door Flevolandse (kennis)instituten diverse experimenten en pilots met nieuwe biobased producten en processen uitgevoerd. Gekoppeld aan dit thema worden vooral kansen gesignaleerd (nieuwe producten zoals biobased bouwmaterialen, nieuwe markten, werkgelegenheid en verdienmogelijkheden op het platteland). LEADER kan hierbij een rol spelen, bijvoorbeeld voor een haalbaarheidsonderzoek of verkenning.

⁷ De droogte zorgt in sommige delen van het gebied echter al wel voor enige problemen, met name door toenemende verzilting van de bodem. Dit heeft gevolgen voor de teelten die plaats kunnen vinden.

Biodiversiteit en landschapsontwikkeling en -behoud

Sommige delen van Flevoland kennen ondanks de jonge geschiedenis al een hoge biodiversiteitswaarde. Grote delen zijn echter bij de inpoldering 'rationeel' aangelegd vanuit toenmalige landbouwkundige inzichten en worden intensief gebruikt voor voedselproductie. Er is dan weinig ruimte voor de biodiversiteit die je zou verwachten in een agrarisch gebied. Het aandeel agrariërs dat aan agrarisch natuur- en landschapsbeheer doet, blijft in Flevoland achter bij de rest van Nederland. Het huidige landbouwsysteem loopt echter tegen grenzen aan en nationaal is het beleid gericht op het streven naar een meer natuurinclusieve landbouw.

Met name in het agrarisch gebied van Flevoland ligt er een grote opgave voor (agro)biodiversiteit en behoud of ontwikkeling van landschappelijke waarden. Biodiversiteits- en landschappelijke waarden kunnen goed gecombineerd worden met verduurzaming van de landbouw wanneer gebruik gemaakt wordt van de ecosystemendiensten van biodiversiteit. De belangrijkste pijlers zijn duurzaam bodembeheer en groenblauwe dooradering van het landschap. Mogelijk vormt de grote belangstelling in Flevoland voor versterking van de landschapskwaliteit en eigen identiteit hierbij een stimulans: veel gemeentelijke coalitieakkoorden besteden aandacht aan het thema identiteit en landschap.

In het Deltaplan Biodiversiteitsherstel zijn vijf succesfactoren gedefinieerd die grondgebruikers moeten uitdagen om een bijdrage te leveren aan herstel van biodiversiteit: (1) draagvlak en gedeelde waarden, (2) het realiseren van nieuwe verdienmodellen, (3) stimulerende en coherente wet- en regelgeving, (4) nieuwe kennis en innovatie, en (5) gebiedsgerichte samenwerking tussen alle grondgebruikers in een regio.

De Agro Expert Raad Flevoland (AER) is van mening dat ook in Flevoland meer aandacht moet komen voor biodiversiteit in relatie tot de landbouw. Landbouw moet veel sterker inzetten op het verbeteren van de biodiversiteit. Dit ook uit welbegrepen eigen belang omdat er komende jaren veel chemische middelen uit de handel worden gehaald, hetgeen noodzaakt tot meer aandacht voor het inzetten van ecologie om een meer robuuste teelt mogelijk te maken. Aandacht voor biodiversiteit betekent ook inzetten op kennisontwikkeling en mogelijkheden voor samenwerking van gebiedspartijen en verbinding met andere inwoners zoals in de door de provincie Flevoland ondertekende bijenstrategie.

Komende jaren zou - in de visie van het Flevolands Agrarisch Collectief - er meer moeten worden ingezet op (1) het faciliteren van de koplopers in ontwikkelen van kennis (met experts), (2) het betrekken van de omgeving via het uitdragen van kennis in bijeenkomsten en (3) met vergoedingen voor het inpassen van natuurbeheer in de bedrijfsvoering die leiden tot het aanpassen van bedrijfssystemen met bijvoorbeeld meer bodembedekking in de winter en aangepast slootkantbeheer.

Het komen tot een daadwerkelijk natuurinclusieve en duurzame landbouw vraagt om grote investeringen onder meer in (her)inrichting van het agrarisch platteland en aanpassing van landbouwmethoden/machines. Dat gaat de scope van LEADER te boven. Binnen het kader van LEADER passen kleinere natuur- en landschapsontwikkelingsprojecten die (mede) gedragen of uitgevoerd worden door burgers en daarnaast 'zachte initiatieven' bijv. gericht op bevordering van kennis, samenwerking tussen partijen en de ontwikkeling van haalbare projecten waarbij de lokale gemeenschap betrokken is. De ontwikkeling van voedselbossen bijvoorbeeld.

De biologische landbouw heeft binnen Flevoland overigens al een veel sterkere positie dan in overig Nederland. Mogelijk kan die sterkte (kennis en motivatie) benut worden in het transitieproces dat de landbouw doormaakt.

Integraal ontwikkelen naar lokale en regionale behoeften en mogelijkheden (procesdoel)

Sociale cohesie, economische ontwikkeling en duurzame ontwikkeling zien wij als de inhoudelijke doelen op het programmaniveau van LEADER. Deze inhoudelijke doelen en resultaten worden sectoraal beschreven. Een steeds terugkerend thema in de gevoerde gesprekken en tijdens de werksessie was de uitdrukkelijke wens bij vrijwel alle betrokkenen om zaken in hun samenhang te bezien en projecten inhoudelijk breed te ontwikkelen zodat zij aan meerdere doelen een bijdrage leveren. Wij zien dit als een procesdoel of -randvoorwaarde: het is belangrijk dat partijen die bottom-up LEADER-projecten ontwikkelen, breed kijken, verbindingen leggen en kansen en mogelijkheden benutten.

Het past bij LEADER om aan de voorkant van het werken aan (vaak kostbare) opgaven iets te betekenen door partijen gebiedsgericht bij elkaar te brengen, naar elkaar hun behoeften uit te spreken, samenwerking te bevorderen, kennis te delen en plannen te ontwikkelen. Een LEADER-programmabureau kan ontmoetingen met mogelijke partners faciliteren.

Bronnen:

- Regionale klimaatmonitor
- Monitor Regionale Energie Strategie
- Feitelijk Flevoland – monitor RES Flevoland
- Website Waterschap Zuiderzeeland
- Nieuwe Oogst
- Waterkwaliteitsportaal.nl
- Stroomgebiedbeheerplannen Rijn, Maas, Schelde en Eems 2022 – 2027
- AER-advies Biodiversiteit en de Flevolandse landbouw (2020)

2.2.2 SWOT-analyse

In onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van de belangrijkste sterke en zwakke punten bezien door de bril van de vier NSP-doelen die Europees en landelijk zijn aangereikt. Voorts worden de belangrijkste kansen en bedreigingen voor de komende jaren benoemd. Vanwege het verschil in ontstaansgeschiedenis en ligging van de Flevolandse polders zijn er soms grote verschillen tussen maar ook binnen delen van het gebied.

Sterke punten	Zwakke punten
<ul style="list-style-type: none"> - Relatief jonge, minder vergrijsde en groeiende bevolking - Centrale ligging in Nederland en beschikbare ruimte en ontwikkelingsmogelijkheden - Economische positie en regionale ontwikkeling gemiddeld niet ongunstig - Sterke (biologische) landbouw- en visserijsector, (agro)toeristische sector en maritieme dienstverlening - Duurzame energieopwekking (m.n. wind) - Relatief veel mantelzorg en vrijwilligers-werk, m.n. in NOP en op Urk - Kennis en innovatiekracht van de landbouw - Ondernemende instelling en pioniersgeest - Sterke bewonersgroepen in de kernen - Unieke (ontstaans)geschiedenis en cultuurhistorie - Belangrijke (dag)recreatieve trekpleisters 	<ul style="list-style-type: none"> - Eenzijdige economie wat betreft aanwezige sectoren en daardoor kwetsbaar - Afhankelijkheid van werk buiten de eigen provincie (omvangrijke pendel) - Ontbreken van aantrekkingskracht HBO + - Minst gezonde bevolking van Nederland. Flevolandse beweging weinig. - Ongezonde levensstijl, m.n. onder jongeren - Isolement en eenzaamheid van ouderen o.a. door gebrek aan ontmoetingsplaatsen - Ongelijke verdeling energie-armoede en energierijkdom bij delen van de bevolking - Weinig direct contact en zwakke relatie tussen steden/dorpen en platteland - Dorpskernen niet allemaal 'vanzelf' aantrekkelijk - Weinig biodivers agrarisch landschap
Kansen	Bedreigingen
<ul style="list-style-type: none"> - Voortgaande stedelijke ontwikkeling (m.n. Almere) en bevolkingsgroei - Gezondheid en bewegen in de buitenlucht benutten als vliegwiel voor versterking stad/dorp-platteland relatie - Kansen voor versterking agrotourisme/ natuurrecreatie (beter beleefbaar maken) - Kansen voor versterken relatie stad/dorp en landbouw door aan te sluiten op de sterke economische sectoren van Flevoland (streekproducten uit de akkerbouw, vis, recreatie bij de boer, stadslandbouw, e.d.) - Opgave voor verdere groei duurzame energieopwekking - Veel kansen door samenwerking van gebiedspartijen en gebiedsgericht combineren van opgaven 	<ul style="list-style-type: none"> - Vertrek van de jeugd door een gebrek aan economische en sociale ontwikkelingskansen en mogelijkheden - Bereikbaarheid en mobiliteitsvoorzieningen in delen van het gebied onder druk - Sociale ontmoetingsplaatsen en voorzieningen (kerk, buurthuis, bibliotheek, gezondheidszorg e.d.) staan onder druk door afgenomen financiële mogelijkheden - In delen van het gebied is de grens bereikt qua mantelzorg en vrijwilligerswerk - Diverse bedreigingen voor de huidige landbouw (o.a. bodemdaling, vernatting, verzilting, lagere bodemvruchtbaarheid, waterbeschikbaarheid)

2.2.3 Krachtenveld-analyse

Het programma LEADER heeft in Flevoland al een flinke historie. Door de opeenvolgende programma's is er in Flevoland een krachtig netwerk ontstaan dat zich met de ontwikkeling van het platteland bezighoudt. Bij het vormgeven van het programma van de komende jaren hebben de vele personen en organisatie zich (weer) zeer betrokken getoond. Op de mailinglist van de LAG staan meer dan 100 organisaties (met achterban) en personen. Het netwerk is zeer veelzijdig: bewoners, ondernemers, maatschappelijke organisaties, belangenvertegenwoordigers, overheden maken er deel van uit. In onderstaande tabel staan de belangrijkste partijen gecategoriseerd met hun accenten t.o.v. sociale, economische of ecologische interesses.

	Sociaal	Economie	Ecologie
Initiatiefnemers van projecten uit vorige leaderperiodes	X	X	X
Verenigingen Dorpsbelangen, bewonersgroepen	X	X	X
Stadslandbouw, Stad en Natuur	X	X	X
LTO, FAJK	X	X	
Biologische landbouw, agrarisch natuurbeheer (FAC)		X	X
Toerisme Flevoland, VVV, Flevoboulevard	X	X	
Onderwijsinstellingen	X	X	X
Bedrijfskringen, Ontwikkelingsmaatschappij		X	
Zorginstellingen, Welzijn, Buurtwerk	X		
Sportpromotie, bewegen, gezondheid	X	X	
Gebiedspromotie, citymarketing		X	
Energiecoöperaties	X		X
Landschap, Milieufederatie, IVN, SBB, NM	X		X
Alles zes Flevolandse gemeenten	X	X	X
Waterschap Zuiderzeeland		X	X
Provincie Flevoland	X	X	X

2.2.4 Aansluiting met 'Needs' zoals opgenomen in NSP

Voor LEADER staan in het NSP de GLB-doelen H, D, E en F (SO8, SO4, SO5, SO6) centraal (zie 2.2.1). In het verlengde van deze doelen zijn in het NSP zogenaamde 'Needs' opgenomen voor LEADER. In het volgende hoofdstuk (3.3) staat hoe de strategie aansluit op deze NSP-needs.

3 Strategische focus: economie, sociale cohesie en duurzaamheid

Op basis van de in het tweede hoofdstuk geschetste context, maakt de LAG in dit hoofdstuk inhoudelijke keuzes: op welke thema's en doelen gaat het Flevolandse Leader-programma zich de komende jaren richten?

3.1 Strategie en doelen

Uitgangspunten voor het bepalen van de focus

Het LEADER-programma is breed van opzet omdat plattelandontwikkeling in verschillende delen van Europa vraagt om diverse oplossingen voor uiteenlopende problematieken. Om de middelen van LEADER effectief te benutten is een beperking van het aantal inhoudelijke thema's en een duidelijke strategische focus nodig. Bij het bepalen van deze focus hebben we in Flevoland de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- De strategie sluit aan op thema's die voor Flevoland objectief relevant zijn. Hiertoe is een SWOT-analyse uitgevoerd op basis van cijfers en gesprekken.
- LEADER-thema's waaraan via andere sporen en programma's al veel gewerkt wordt in Flevoland, worden niet ook nadrukkelijk door LEADER bediend.
- De strategie sluit aan op de vraag en behoefte van de Flevolandse samenleving (bottom-up). In de verkennende gesprekken en in bijeenkomsten is veel aandacht besteed aan de behoeften en ideeën van de Flevolandse gebiedspartijen. De gekozen strategie sluit aan op thema's die zij als urgent beleven en kansrijk achten. Overigens vinden de gebiedspartijen het belangrijk dat het Leader-programma een brede oriëntatie heeft en zodoende veel ruimte biedt aan initiatieven van onderop.
- De strategie sluit tegelijkertijd aan op de beleidsprioriteiten van gemeenten en provincie, mede met het oog op het kunnen verkrijgen van cofinanciering door overheden.
- De gebiedspartijen zijn voorstander van een integrale aanpak: de thema's waaraan gewerkt wordt, hangen met elkaar samen en kunnen elkaar versterken en verrijken.

Eerste verkenning: brede waaier

Uit de verkenning komt onderstaande inventarisatie van aandachtspunten naar voren:

De NSP-thema's en andere inhoudelijke thema's die van belang zijn voor het platteland worden belangrijk gevonden, maar benadrukt wordt dat de Leader-gelden vooral ten goede moeten komen van de bewoners van het platteland en dan met name degenen die het het hardst nodig hebben. Leader moet geen 'mainstream-programma' worden met een te grote focus op inhoudelijke doelen, maar moet een programma zijn voor en door de mensen van het platteland.

Keuze voor drie thema's

Op basis van de uitgangspunten en de resultaten van de verkenning bij de gebiedspartijen zijn drie thema's geformuleerd:

- Sociale cohesie
- Economie - versterking relatie stad/dorp-landbouw en plattelandsrecreatie
- Duurzame ontwikkeling platteland

In al deze inhoudelijke thema's moet het specifieke Leader-karakter herkenbaar terugkomen: resultaten van de Leader-projecten moeten ten goede komen van zoveel mogelijk bewoners van het platteland en het gaat om bottom-up initiatieven vanuit de samenleving.

Overkoepelend doel LEADER Flevoland

De overkoepelende doelstelling van het LEADER-programma Flevoland 2023-2027 is om het platteland van de provincie Flevoland te ontwikkelen door bottom-up initiatieven te stimuleren die zich richten op economie, sociale cohesie en duurzaamheid en die ten goede komen aan zoveel mogelijk bewoners van het platteland.

In onderstaande paragrafen wordt per thema aangegeven wat de belangrijkste doelen en subdoelen zijn.

3.1.1 Sociale cohesie

Hoofddoel: behoud en versterking van de sociale cohesie

Gebiedspartijen in Flevoland zien de kracht van gezamenlijkheid – mensen die het samen maken – als de kern van het LEADER-gedachtegoed. Met dit als uitgangspunt stellen de gebiedspartijen zich voor de komende LEADER-periode tot doel om de sociale cohesie in Flevoland te behouden en te versterken. Daarmee bedoelen ze: sociaal en emotioneel welbevinden, participatie in de samenleving, verbondenheid, saamhorigheid, identiteit, e.d.

Niet alleen door in te zetten op traditionele en effectief gebleken benaderingen, zoals het organiseren van evenementen of ontmoetingsplaatsen in gebieden waar daar een tekort aan is, maar ook door het ontwikkelen en ondersteunen van vernieuwende initiatieven. Het gaat daarbij om het stimuleren van diverse vormen van (georganiseerde) maatschappelijke betrokkenheid (ontmoeting, meedoen, bijdragen en erbij horen). De activiteiten kunnen gericht zijn op allerlei doelgroepen, waarbij jongeren en ouderen, die in een sociaal of emotioneel isolement verkeren als aandachtsgroepen genoemd zijn. Ten slotte gaat de voorkeur uit naar bottom-up initiatieven die op te schalen zijn en op termijn massa (structuurversterking) kunnen opleveren.

Het thema *sociale cohesie* gaat over de sociale component van plattelandsontwikkeling: meedoen, verantwoordelijkheid nemen, samenwerken en eigen creativiteit van mensen inzetten. Dit vormt van oudsher de kern van LEADER. De laatste jaren is daar ook in andere contexten onder de noemer van de participatiesamenleving of de energieke samenleving steeds meer aandacht voor. Flevoland is op verschillende plaatsen al bezig met allerlei bottom-up initiatieven. Participatie en het zoeken naar nieuwe vormen daarvan speelt breed: in de zorg, in de groene leefomgeving en in het omzien naar elkaar. Deze initiatieven kunnen ondersteuning gebruiken om tot bloei te kunnen komen en om te voorkomen dat inwoners op den duur 'overvraagd' worden. Met name transities in zorg en welzijn en opgaven in het beheer van de leefomgeving vragen in de toekomst om toenemende inzet van inwoners, al dan niet in samenwerking met organisaties in het maatschappelijk middenveld en bedrijven.

Subdoelen voor het thema Sociale cohesie

De LAG richt zich in de komende LEADER-periode op de volgende subdoelen met betrekking tot sociale cohesie:

- *Voorzieningen voor ontmoetingen* op peil houden, om eenzaamheid te voorkomen.
- (Sociale) netwerken, o.a. bij Leader-projecten, beter inzetten, om participatie en betrokkenheid te bevorderen.
- Meer combinaties van *groen/natuur, bewegen* en *samenzijn*, voor een gezondere levensstijl en voor een sterke sociale cohesie.
- Met bottom-up initiatieven bijdragen aan *de zorg* in Flevoland.
- Een *optimale mobiliteit*, zowel voor het voorkomen van eenzaamheid door isolatie.
- Meer kunst en cultuur inzetten als middel om sociale cohesie, recreatie, duurzaamheid en relatie stad/dorp-landbouw onderling te verbinden.
- Het bij elkaar brengen van *jong en oud* in Flevoland, leidend tot meer sociale dynamiek in de regio.

3.1.2 Economie – versterking relatie stad/dorp-landbouw en plattelandsrecreatie

Hoofddoel: ontwikkeling van het platteland 1) door de inwoners van dorpen en steden meer bewust te maken van het ommeland (versterking relatie stad/dorp-landbouw) en 2) recreatie op het platteland te bevorderen.

Versterking relatie steden/dorpen-landbouw

Gebiedspartijen in Flevoland stellen zich tot doel om de verbinding tussen steden en dorpen en platteland te ontwikkelen en versterken. Flevoland is van oudsher een provincie met een sterke agrarische signatuur. Het karakter van de landbouw is modern, grootschalig en hoogtechnologisch met bedrijven die vooral gericht zijn op de mondiale markt en veel minder op de eigen regio. In de loop der tijd heeft Flevoland zich ontwikkeld als provincie met enkele omvangrijke stedelijke centra als Almere en Lelystad met een gerichtheid op de Randstad. En ook de dorpen Emmeloord, Dronten en Zeewolde worden steeds groter. De plattelandsontwikkeling en de ontwikkeling van woonkernen in Flevoland zijn sterk gescheiden geweest. Steden, dorpen en platteland kunnen echter van elkaar profiteren, en elkaars zwakke punten compenseren, wanneer meer en sterkere verbindingen tussen de steden, dorpen en platteland ontstaan. Dit geldt zowel in fysieke als sociale zin. De landbouw staat politiek en in de media vaak ter discussie en een grotere verwijdering tussen woonkernen en platteland ligt op de loer. Sterkere relaties tussen steden/dorpen en platteland zijn denkbaar in vele vormen en dragen bij aan een veelzijdige en (veer)krachtige regionale economie, aan de ontwikkeling van een betere relatie tussen inwoners van grote woonkernen en landbouwers, en een levendig platteland in het bijzonder.

De concrete relatie tussen steden/dorpen en land, en daarmee de waarde die zij voor elkaar vertegenwoordigen, kan in Flevoland nog op vele manieren verstevigd worden. Bijvoorbeeld door het organiseren van kortere ketens tussen producent en consument (verse, regionale kwaliteitsproducten met een verhaal), het verbreden van het regionale aanbod aan producten en diensten door agrariërs (bijvoorbeeld zorglandbouw, kinderopvang), en het stimuleren van de stads- of dorpsbewoner om deze diensten en producten af te nemen en het agrarisch gebied in te gaan (via ommetjes rondom de kernen, open boerderijdagen, boerderijwinkels, plukdagen, agrarisch natuur- en landschapsbeheer door vrijwilligers).

Plattelandsrecreatie

Het versterken van recreatie op het platteland is ook een manier om de relatie tussen steden/dorpen en landbouw te verbeteren en de economie van het platteland te stimuleren. Flevoland biedt ruimte en volop kansen om de unieke historie en kwaliteiten vanuit toeristisch-recreatief perspectief beter te benutten. Versterken van de agrotouristische infrastructuur richt zich zowel op de Flevolandse zelf, en sluit dan aan bij het versterken van de relatie stad/dorp-platteland en sociale cohesie op bijvoorbeeld het gebied van gezondheid en bewegen, als op recreanten en toeristen van buiten Flevoland om bij te dragen aan verbreding van de economische basis van de regionale economie.

In Flevoland is de laatste jaren, ook in het kader van vorige Leader-programma's al veel geïnvesteerd in versterking van het toeristische aanbod. Desondanks liggen er nog voldoende mogelijkheden om verder te benutten, zowel op cultuurhistorisch gebied als waar het natuurrecreatie betreft, voor bewoners van Flevoland zelf en voor nationale en internationale recreanten. Flevoland kent al allerlei attracties waar meer 'uitgehaald' kan worden, zoals Schokland, Urk, de randmeren, Waterloopbos, Land Art, Infocentrum Windmolens NOP, het Pieperpad, Oostvaarderplassen en Hollandse Hout. Uit voorgaande Leader-perioden is geleerd dat het voor het in stand houden van voorzieningen helpt, als er een verdienmodel mee gemoeid is.

Subdoelen voor het thema Economie

De LAG richt zich in de komende LEADER-periode op de volgende subdoelen met betrekking tot de versterking van de economie van het platteland in Flevoland:

- Burgers betrekken als mede-eigenaar/financier van landbouw om de *relatie tussen agrariërs en burgers* te versterken: de dorpeling/stedeling moet zich meer betrokken voelen bij landbouw (voedsel) en natuur en de boer moet meer op zoek naar de bewoners van steden en dorpen.
- Ontwikkelen en uitvoeren van nieuwe functies op het platteland.
- Het manifest maken van de *economische, sociale en ecologische meerwaarde* van sterke stad/dorp-land relaties. Voor de boer gaat het bijvoorbeeld om nieuwe afzetkanalen en waarde creatie. Voor de burger gaat het om authenticiteit, identiteit, gezondheid, dagbesteding, werkgelegenheid.
- Het *meer uitnodigend maken van de agrarische sector* en het boerenbedrijf voor bezoekers, zodat recreanten er de authenticiteit & beleving vinden die zij zoeken en de agrarische sector wint aan legitimiteit en een bredere economische basis krijgt.
- Meer recreatiemogelijkheden op het platteland om de *belevingswaarde* ervan te vergroten. Het platteland kan rust bieden, maar er is tegelijkertijd meer behoefte aan afwisseling en bedrijvigheid.
- Benutten van vrijgekomen erven/agrarische bebouwing voor andere functies zoals recreatie of andere bedrijvigheid, om zo leegstand te voorkomen en de plattelandseconomie te bevorderen.
- Het *bekender* maken van de vele toeristische mogelijkheden op het platteland van Flevoland.
- Het zichtbaarder maken van het *verhaal van de inpoldering* als 'unique selling point' voor Flevoland (versterking van het merk 'New Land'). Het gaat bijvoorbeeld om zichtbaar maken dat men zich onder de zeespiegel bevindt, de archeologie van de zeebodem (opgraving van wrakken e.d.), etc.
- Het toegankelijker en *beleefbaarder maken van natuur* (klimmen, graven, bush camping, recreatie in het donker).

- Het verbeteren van de *toeristische voorzieningen* op het platteland en in dorpen, zodat kernen aantrekkelijker worden voor toeristen. Bijvoorbeeld goede pleisterplaatsen voor passanten op het platteland.
- Landschap aantrekkelijker maken voor recreatie (eventueel in combinatie met bevorderen van biodiversiteit)
- Behouden en versterken van *cultuurhistorische waarden*.
- Het leggen van verbanden tussen toeristische mogelijkheden in Flevoland. Het ontwikkelen van *dag-arrangementen* voor een toeristisch totaalaanbod.
- Het *verleiden* en verlokken van de vele (internationale) toeristen in 'de *achtertuin*' van Flevoland (Amsterdam, Veluwe) om de provincie te bezoeken.
- Betere *toeristische infrastructuur tussen woonkernen en platteland*. Fiets- en wandelpaden, kanoroutes, voorzieningen.

3.1.3 Duurzame ontwikkeling platteland

Hoofddoel: versterken van initiatieven die bijdragen aan de duurzame ontwikkeling van het platteland

Ten opzichte van de vorige Leader-periode is de expliciete aandacht voor duurzaamheidsdoelen nieuw. In het NSP zijn duurzaamheidsthema's aangegeven voor Leader en in de verkenning werd onderschreven dat deze thema's ook van belang zijn voor Flevoland. Tegelijk zijn er al diverse overheidsprogramma's die gericht zijn op de duurzaamheidsdoelen als CO₂-reductie, opwekking van duurzame energie, klimaatadaptatie, bevordering en herstel van biodiversiteit en een mooi landschap. Het accent in het Leader-programma is daarom gericht op bottom-up initiatieven die bijdragen aan duurzame ontwikkeling van het platteland en initiatieven die ook bijdragen aan andere doelstellingen zoals sociale cohesie (gemeenschapszin) en/of de plattelandseconomie.

Subdoelen voor het thema Duurzame ontwikkeling van het platteland

De LAG richt zich in de komende LEADER-periode op de volgende subdoelen met betrekking tot duurzame ontwikkeling:

- Meer financiële participatie door burgers/omwonenden en gedeeld eigenaarschap bij projecten uit de samenleving voor opwekking van duurzame energie met als doel goedkope en duurzame energie.
- Betere isolatie en meer duurzame energie-opwekking via bottom-up initiatieven om energiearmoede op het platteland tegen te gaan.
- Onderzoek naar gezamenlijk investeren in kleinschalige energieopslag, zoals buurtaccu's.
- Meer integratie tussen landbouw en energie.
- Behoud en herstel van biodiversiteit.
- Versterking ecosysteemdiensten, voor versterking van biodiversiteit.
- Meer ecologische bermen, slootkanten en andere verbindingszones.
- Meer natuurbeleving en natuureducatie in combinatie met uitleg over de cultuurhistorie.
- Meer groene oases in stenige gebieden (dorpen, bedrijventerreinen) tegen hittestress.
- Meer samenwerking tussen landbouw en natuurorganisaties in de overgangsgebieden rond natuurgebieden, om doelen op het gebied van natuur en landbouw met elkaar te verbinden.
- Meer natuurinclusieve landbouw (of landbouwinclusieve natuur) om natuur en landbouw meer met elkaar verbinden.
- Aanpassing van landbouw/functieverandering, om de gevolgen van bodemdaling en verzilting op te vangen.
- Tegengaan van ongewenste gevolgen van klimaatverandering (klimaatadaptatie).

3.1.4 Samenhang tussen de thema's

Uit bovenstaande beschrijving van de drie thema's en hun subdoelen blijkt dat er directe en vanzelfsprekende raakvlakken zijn tussen de thema's. Zo hebben initiatieven die bijdragen aan een sterkere relatie tussen woonkernen en landbouw, zoals ommetjes, streekmarkten en boerderijdagen vaak ook een duidelijke recreatieve/ toeristische waarde. En kan sociale cohesie worden bevorderd door mensen te betrekken bij vrijwilligerswerk in de natuur of via burgerparticipatie bij het opwekken van duurzame energie. Ook kunnen nieuwe functies op het raakvlak stad/dorp-land weer bijdragen aan sociale cohesie, bijvoorbeeld als er nieuw zorg- of sportaanbod ontwikkeld wordt op de boerderij of als er kansen ontstaan voor nieuwe ontmoetingen in de stads- of dorpsboomgaard. Op deze wijze kunnen initiatieven in de drie thema's elkaar versterken en gezamenlijk leiden tot bestendige resultaten.

3.2 Overzicht doelstellingen LOS Flevoland

Hoofddoelstelling			
De overkoepelende doelstelling van het LEADER-programma Flevoland 2023-2027 is om het platteland van de provincie Flevoland te ontwikkelen door bottom-up initiatieven te stimuleren die zich richten op sociale cohesie, economie en duurzame ontwikkeling en die ten goede komen aan zoveel mogelijk bewoners van het platteland.			
Thema	Outputdoelstelling	Outcomedoelstelling	Hoe meten?
Sociale cohesie	Aantal initiatieven uit de samenleving die bijdragen aan themadoel: minimaal 5	In 2027 zijn er minimaal vijf bottom-up initiatieven gerealiseerd die een positieve bijdrage hebben geleverd aan behoud en versterking van de sociale cohesie (gemeenschapszin) en die zoveel mogelijk plattelandsbewoners betrekken/bereiken. Dat blijkt uit: <ul style="list-style-type: none"> - Op peil houden voorzieningen voor ontmoetingen. - Bevorderen (sociale) netwerken. - Nieuwe combinaties bewegen groen/bewegen/ontmoeten. - Bottom-up bijdragen aan de zorg. - Optimale mobiliteit ter voorkoming eenzaamheid. - Meer kunst en cultuur verbinden met andere Leader-thema's. - Bij elkaar brengen jong en oud. 	Project-rapportages Vergelijken met SWOT-analyse 2023
Economie	Aantal initiatieven uit de samenleving die bijdragen aan themadoel: minimaal 5	In 2027 zijn er minimaal vijf bottom-up initiatieven gerealiseerd die een positieve bijdrage hebben geleverd aan de ontwikkeling van het platteland in de nabijheid van steden en dorpen door hun bewoners meer bewust te maken van het ommeland en recreatie op het platteland te bevorderen en die zoveel mogelijk plattelandsbewoners betrekken/bereiken. Dat blijkt uit: <ul style="list-style-type: none"> - Burgers betrekken als mede-eigenaar/financier van landbouw. - Ontwikkelen en uitvoeren van nieuwe functies op het platteland. - Het manifest maken van de economische, sociale en ecologische meerwaarde van sterke stad/dorp-land relaties. - Het meer uitnodigend maken van de agrarische sector en het boerenbedrijf voor bezoekers. - Meer recreatiemogelijkheden op het platteland om de belevingswaarde ervan te vergroten. - Benutten van vrijgekomen erven/agrarische bebouwing voor andere functies. - Het bekender maken van de vele toeristische mogelijkheden. - Het zichtbaarder maken van het verhaal van de inpoldering als 'unique selling point'. - Het toegankelijker en beleefbaarder maken van natuur. - Het verbeteren van de toeristische voorzieningen op het platteland en in dorpen 	Projectrapportages Vergelijken met SWOT-analyse 2023

		<ul style="list-style-type: none"> - Landschap aantrekkelijker maken voor recreatie. - Behouden en versterken van cultuurhistorische waarden. - Het leggen van verbanden tussen toeristische mogelijkheden in Flevoland. - Het verleiden en verlokken van de vele (internationale) toeristen in 'de achtertuin' van Flevoland (Amsterdam, Veluwe) om de provincie te bezoeken. - Betere toeristische infrastructuur tussen woonkern en platteland. Fiets- en wandelpaden, kanoroutes, voorzieningen. 	
Duurzame ontwikkeling platteland	Aantal initiatieven uit de samenleving die bijdragen aan themadoel: minimaal 5	<p>In 2027 zijn er minimaal vijf bottom-up initiatieven gerealiseerd die een positieve bijdrage hebben geleverd aan de duurzame ontwikkeling van het platteland en die zoveel mogelijk plattelandsbewoners betrekken/bereiken. Dat blijkt uit:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Meer financiële participatie door burgers/omwonenden en gedeeld eigenaarschap bij opwekking van duurzame energie. - Betere isolatie en meer duurzame energie-opwekking. - Onderzoek naar gezamenlijk investeren in kleinschalige energieopslag. - Meer integratie tussen landbouw en energie. - Behoud en herstel van biodiversiteit. - Versterking ecosysteemdiensten. - Meer ecologische bermen, slootkanten en andere verbindingzones. - Meer natuurbeleving en natuureducatie in combinatie met uitleg over de cultuurhistorie. - Meer groene oases in stenige gebieden. - Meer samenwerking tussen landbouw en natuurorganisaties in de overgangsgebieden rond natuurgebieden. - Meer natuurinclusieve landbouw (of landbouwinclusieve natuur). - Aanpassing van landbouw/functieverandering, om de gevolgen van bodemdaling en verzilting op te vangen. - Tegengaan van ongewenste gevolgen van klimaatverandering (klimaatadaptatie). 	<p>Projectrapportages</p> <p>Vergelijken met SWOT-analyse 2023</p>

3.3 Aansluiting strategie bij de 'NSP-needs'

In het Nationaal Strategisch Plan (NSP), dat voor Nederland het kader vormt voor de uitvoering van het nieuwe Europese Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB 2023-2027) zijn, naast de hoofddoelen voor Leader (zie 2.2.1) ook 'Needs' opgenomen.

In onderstaande tabel laten we zien hoe de strategie aansluit op die needs.

NSP-needs	Aansluiting bij doelen LOS-Flevoland
N.23: Aantrekkelijker platteland voor wonen en recreëren	Onderdeel van sociale cohesie en economische ontwikkeling
N24: Aantrekkelijker ondernemers- en werkklimaat	Onderdeel van economische ontwikkeling
N.12: Klimaatmitigatie, lagere broeikasgasemissies en grotere koolstofvastlegging	Onderdeel duurzame ontwikkeling
N.13: Klimaatadaptatie: lagere ecologische, economische schade en waterkwantiteit	Onderdeel duurzame ontwikkeling
N.15: Betere chemische en biologische waterkwaliteit	Geen prioriteit
N.16: Versterkte natuurlijke weerbaarheid en waterbergend vermogen landbouwbodems	Onderdeel duurzame ontwikkeling
N.17: Betere luchtkwaliteit: minder emissies van broeikasgassen, geurstoffen en fijnstof	Broeikasgassen zijn onderdeel duurzame ontwikkeling. Geen prioriteit voor geurstoffen en fijnstof.
N.18: Meer en herstel van biodiversiteit	Onderdeel duurzame ontwikkeling
N.19: Behoud en herstel van (cultuur)landschappen	Onderdeel duurzame ontwikkeling

4 Activiteitenplan

In dit hoofdstuk worden de activiteiten beschreven, die ondernomen worden om een bijdrage te leveren aan de doelen en subdoelen van de strategie.

4.1 Voorbereiding van de LOS

De voorbereiding van de LOS is ingezet in de zomer van 2022. De provincie Flevoland heeft een adviesbureau ingeschakeld om te verkennen welke inhoudelijke focus in deze LEADER-periode gewenst is. Het bureau heeft verkennende gesprekken gevoerd met alle overheden en enkele maatschappelijke organisaties en een SWOT-analyse uitgevoerd. In het najaar van 2022 zijn werksessies en bijeenkomsten georganiseerd om de gebiedspartijen de gelegenheid te geven hun inbreng te leveren voor de inhoud van het programma en voor de organisatie-opzet. Het bureau heeft de concept-LOS opgesteld en de opmerkingen van de begeleidingsgroep verwerkt. Zie ook de procesbeschrijving in hoofdstuk 1.

4.2 Uitvoering van projecten

De belangrijkste taak van de LAG is om ervoor te zorgen dat projecten worden uitgevoerd die een bijdrage leveren aan de doelen en subdoelen voor LEADER Flevoland, zoals geformuleerd in hoofdstuk 3 Strategie.

We denken aan (minimaal) vijf projecten per thema:

- behoud en versterking van de sociale cohesie op het platteland
- economische ontwikkeling van het platteland
- duurzame ontwikkeling van het platteland.

Hiertoe worden in grote lijnen de volgende activiteiten uitgevoerd:

- Werving van projecten – naast communicatie (zie 4.6) zullen medewerkers van het in te richten programmabureau (zie H5) actief op zoek gaan naar kansen en ideeën voor nieuwe Leader-projecten.
- Eerste intake van projectideeën door medewerkers programmabureau.
- Ondersteuning bij het opstellen van projectaanvragen (ontwikkelen handboek en projectformat, advies aan projectaanvragers) door programmabureau en gemeentelijke medewerkers (voor aansluiting bij en afstemming met gemeentelijk beleid).
- Selectie van projectvoorstellen in de LAG.
- Advies van de LAG aan het College van GS om projectsubsidies te beschikken.
- Advies aan projectuitvoerders om, waar zinvol, samen te werken met andere projecten (programmabureau).
- Inrichten en onderhouden van een eenvoudige website over het LEADER-programma (programmabureau).
- Optreden als ambassadeur voor het LEADER-gedachtegoed en communicatie over LEADER—activiteiten (LAG)
- Toetsing, administratie en hulp bij rapportage en eindverantwoording (RVO.nl).
- Tussentijdse en eind (beleids)evaluatie (LAG).

4.2.1 Omvang van projecten en de wijze van subsidiëring

Zie paragraaf 7.2

4.2.2 Subsidiepercentages per type activiteit

Zie hoofdstuk 6, financiering.

4.2.3 Mogelijkheid voor aanvragers om een voorschot aan te vragen (maximaal 50% van verleende subsidie)

In vorige LEADER-perioden leverde het voor minder kapitaalkrachtige organisaties problemen op dat subsidie pas achteraf werd verstrekt, terwijl facturen al wel betaald moesten worden. De LAG is verheugd dat er nu de mogelijkheid is om bij aanvang van het project een voorschot te kunnen verstrekken van maximaal 50% van de verleende subsidie.

Een project wordt uiteindelijk afgerekend op basis van werkelijke kosten en bij volledige uitnutting volgt de laatste 10% na afrekening van het project.

4.2.4 Voorwaarden waaronder geen steun zal worden verstrekt

Zie paragraaf 7.3

4.3 Samenwerking met andere leaergebieden

Zoals toegelicht in de strategie in hoofdstuk 3 heeft Flevoland ervoor gekozen om deze periode de focus te leggen op de ontwikkeling van netwerken en projecten binnen Flevoland. Vooralsnog wordt niet ingezet op samenwerking met andere leaergebieden. De LAG sluit echter niet uit dat er in de komende jaren alsnog samenwerkingsprojecten met andere gebieden worden uitgevoerd.

4.4 Deskundigheidsbevordering

Om tot goede projecten te komen, wordt veel aandacht besteed aan begeleiding bij de projectaanvraag. Medewerkers van het programmabureau verzorgen de eerste intake en geven advies over de op te stellen projectaanvraag. Ook worden schriftelijke hulpmiddelen vervaardigd, zoals een handboek en een projectformat om de aanvragers te ondersteunen.

In een vroegtijdig stadium wordt ook getracht om waar nodig projectteams samen te laten werken of projectteams elkaar te laten versterken, al dan niet tijdelijk, om tot een goede projectaanvraag en projectuitvoering te komen.

Eén of twee maal per jaar wordt een bijeenkomst georganiseerd voor alle betrokkenen bij LEADER-Flevoland waar uitwisseling van ervaringen centraal zal staan.

Ook zal actief worden gezocht naar uitwisseling met andere LEADER-gebieden om te leren van elkaars aanpak, organisatie en projecten.

4.5 Bestuur en organisatie LAG

Lokale Ontwikkelingsstrategie

De eerste activiteit van de LAG (in oprichting) is om deze concept-LOS aan het College van GS aan te bieden om deze in te dienen bij de selectiecommissie. De LAG zal vervolgens de adviezen van de selectiecommissie verwerken, zodat het College van GS de definitieve LOS kan vaststellen.

Programmabureau

Er wordt een programmabureau ingericht dat de uitvoerende werkzaamheden voor het Leader-programma op zich neemt. Mogelijk wordt in dit programmabureau samengewerkt met het Fonds Leefbaar Platteland en verschillende Windfondsen, die ook tot doel hebben de leefbaarheid te vergroten.

Zie ook 5.3

LAG-vergaderingen

De LAG-vergaderingen hebben tot doel om de algemene voortgang van het LEADER-programma te bespreken, projectaanvragen te beoordelen en te selecteren, advies over deze projecten aan GS te formuleren en de monitoring en evaluatie van LEADER te organiseren. De LAG komt, naar behoefte, ongeveer 1x per 2 maanden bijeen m.u.v. de zomervakantie. In totaal vergadert de LAG circa 5x per jaar. Als de LEADER-uitvoering op gang is gekomen zal de frequentie mogelijk lager kunnen zijn.

4.6 Communicatie

De LAG draagt zorg voor goede communicatie over het programma en de uitvoeringsprojecten.

Doelen van de communicatie zijn:

- Potentiële projectindieners wijzen op de mogelijkheden van het programma.
- Projectindieners helpen een goede aanvraag in te dienen m.b.v. een handboek en een projectformat.
- Bevorderen van samenwerking tussen de projecten (waar zinvol).
- Algemeen publiek, politiek en bestuur op de hoogte brengen van de resultaten van het programma.

Praktische uitvoering van communicatie-activiteiten ligt bij het programmabureau en bestaat uit:

- Bekend maken van de start van het programma. Dit betekent: mogelijke aanvragers wijzen op mogelijkheid om projecten in te dienen. Per gemeente wordt een voorlichtingsbijeenkomst georganiseerd voor mogelijke aanvragers. Dit gebeurt in samenwerking met de gemeente en gebiedspartners als dorpsverenigingen, natuurbeheerorganisaties en welzijnsorganisaties. De bijeenkomst gaat over de openstelling van LEADER, informatie over wie gebruik kan maken van LEADER en hoe het indienen van een aanvraag werkt. De leden van de LAG zijn de ambassadeurs voor LEADER en worden ook gevraagd inzet te tonen in de werving van ideeën.
- Opzetten van goede communicatie, bijvoorbeeld door het uitdragen van good practices (in pers en PR).
- Ontwikkelen en verspreiden van een LEADER-handboek.
- Ontwikkelen en verspreiden van een LEADER-projectformat.
- Ontwikkelen en onderhouden van een website voor LEADER Flevoland. Hier zijn straks alle relevante documenten te vinden (LOS, handboek, projectformat) en alle projectvoorstellen en (tussentijdse) verslagen. De site biedt ook een 'etalage', waar mensen hun projectideeën en projectvoorstellen kunnen delen en waar een plek is om vraag naar - en aanbod van - Leader-expertise bij elkaar te brengen. Bijvoorbeeld door het aanbieden van hulp door mensen die ervaring hebben met Leader-verantwoording en die anderen wel willen helpen.
- Verzorgen van een e-mail-nieuwsbrief.
- 1 of 2 keer per jaar een bijeenkomst voor projectuitvoerders om ervaringen uit te wisselen.

Naast de communicatie met de projectaanvragers en -uitvoerders zal er ook aandacht zijn voor het bekend maken bij een breder publiek van de (resultaten van de) projecten via de (social) media.

4.7 Administratie

RVO.nl (Rijksdienst voor Ondernemend Nederland) zal alle administratie verzorgen die nodig is voor LEADER Flevoland: financiële administratie, dossiervorming en –beheer, controle en beheer.

4.8 Planning

Activiteit	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Vorbereiding LOS							
Werving en selectie projecten							
Uitvoering projecten							
Deskundigheidsbevordering							
Communicatie							
Administratieve afwikkeling							

5 Organisatie

Dit hoofdstuk behandelt de rol en positie van de verschillende onderdelen van de organisatie van het LEADER-programma in Flevoland.

5.1 Positie, taken en bevoegdheden LAG

Bij de uitvoering van het LEADER-programma stelt de Europese Commissie als voorwaarde dat er een Lokale Actie Groep (LAG) wordt ingesteld. De LAG is verantwoordelijk voor de uitvoering van de Lokale Ontwikkelingsstrategie. De hoofdtaak van de LAG is zorg te dragen voor de coördinatie van de uitvoering van projecten die passen binnen de Lokale Ontwikkelingsstrategie.

Daaruit vloeien de volgende taken voort:

- het indienen bij GS van de Lokale Ontwikkelingsstrategie;
- het beoordelen van de ingediende projecten;
- het inhoudelijk bijsturen van projecten;
- het stimuleren van en uitnodigen tot nieuwe projecten;
- het rekening houden met de afstemming van projecten met andere programma's;
- het tussentijds evalueren van het programma en het zo nodig bijstellen;
- het verzorgen van voorlichting en PR over LEADER in Flevoland.

De LAG wordt, door middel van de vaststelling van deze Lokale Ontwikkelingsstrategie, formeel door het college van GS geïnstalleerd en heeft dan de feitelijke bevoegdheid om beslissingen over projecten te nemen. De formele bevoegdheid om beslissingen te nemen over projecten blijft bij het college van GS. De LAG adviseert GS over de te nemen besluiten over de projecten. Uitgangspunt is dat het college van GS de adviezen van de LAG één op één overneemt. RvO treedt op als administratief en betaalorgaan.

De LAG wordt ingesteld voor de periode 2023 tot en met 2027 (of tot en met de administratieve afhandeling). De voorzitter treedt op als vertegenwoordiger van de LAG.

In bijlage staat de procesbeschrijving van de samenwerking tussen de LAG en het College van GS.

5.2 Profiel en samenstelling LAG

De LAG moet voldoen aan de voorwaarden zoals deze door de Europese Commissie zijn aangegeven in de verordening: ten minste 50% van de groep is afkomstig vanuit de sociaaleconomische partners en andere vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld, zoals landbouwers, plattelandsvrouwen, jongeren en hun verenigingen.

Ruim voor de start van het proces voor de ontwikkeling van de LOS 2023-2027 is in Flevoland de vorige LAG opgeheven. Een belangrijke reden was, dat daarmee veel ruimte voor vernieuwing ontstond. De nu voorliggende Lokale Ontwikkelingsstrategie kon daarmee opgesteld worden zonder dat, ongewild en onbedoeld, belangen van organisaties die vertegenwoordigd waren in de (vorige) LAG een rol zouden spelen bij de totstandkoming van de nieuwe LOS.

Op basis van de nieuw ontwikkelde LEADER-strategie zijn de volgende uitgangspunten en benodigde competenties gehanteerd voor de samenstelling van de LAG.

- de leden zijn bij voorkeur in het LEADER-gebied zelf gevestigd;
- de leden hebben een brede belangstelling voor plattelandsontwikkeling;

- de leden hebben een inhoudelijke verbinding met één of meer van de gekozen thema's/doelen: sociale cohesie, economische ontwikkeling (relatie stad/dorp-landbouw, plattelandsrecreatie) en duurzame ontwikkeling. Er is gestreefd naar een samenstelling die een evenwichtige afspiegeling is van het Flevolandse (midden)veld, gezien vanuit de drie thema's;
- de leden hebben een draagvlak bij hun achterban en beschikken over zoveel mogelijk mandaat;
- de leden hebben een uitgebreid netwerk binnen de provincie om zo samenwerking met andere partners en programma's te stimuleren;
- de leden hebben kennis van en zijn betrokken bij de regio;
- de leden hebben communicatieve en verbindende eigenschappen;
- de organisatie is herkenbaar voor de regio;
- een mix van ervaring/continuïteit en vernieuwingskracht;
- gestreefd wordt naar diversiteit in man/vrouw, leeftijd en geografische herkomst binnen de provincie.

Werving leden LAG

De LAG staat onder voorzitterschap van een onafhankelijke voorzitter (zonder stemrecht). De beoogd voorzitter, Henk Noome, heeft potentiële LAG-leden benaderd. In het bestuurlijk overleg op 29 maart 2023 hebben de gemeenten aangegeven in de LAG te willen plaatsnemen. De provincie zal niet in de LAG zitting hebben. Dit betekent dat er naast de zes gemeenten nog minimaal zeven niet-overheidsleden in de LAG dienen deel te nemen. Het proces is zo vormgegeven dat de werving van leden voor de LAG uitdrukkelijk heeft plaatsgevonden binnen de context van de nieuwe LOS.

De beoogde samenstelling van de LAG is als volgt:

- Henk Noome, onafhankelijk voorzitter
- Vera Dam, Natuur en Milieufederatie Flevoland (NMF)
- Judith Kets, Pioniers van de Toekomst
- Wina Tiesinga, 10-dorpenoverleg Noordoostpolder
- Johanneke Bakker-Van Tilburg, LTO Noord
- Henriëtte Verheggen, sociaal domein
- Eline Antonides, toerisme en recreatie
- Jan Groot, BoerenNatuur Flevoland
- Vacature: vertegenwoordiger jongeren
- Jan Kuit, gemeente Almere
- Erwin Riedstra, gemeente Dronten
- Sjoerd Vonk, gemeente Lelystad
- Ineke Cornelissen, gemeente Noordoostpolder
- André Kromkamp, gemeente Urk
- Marko van der Schoot, gemeente Zeewolde

5.3 Organisatie van de uitvoering

Lokale Actiegroep (LAG)

De LAG vervult een spilfunctie bij het faciliteren van het LEADER-proces waarvan maatschappelijke partijen en lokale overheden in Flevoland de drager zijn. De LAG moedigt de Flevolandse samenleving aan om projecten in te dienen, beoordeelt en selecteert de projectaanvragen en geeft advies aan het college van GS om subsidies te beschikken.

Programma-bureau

De LAG richt een programmabureau in dat de uitvoerende werkzaamheden voor het Leader-programma op zich neemt. Mogelijk wordt in dit programmabureau samengewerkt met het Fonds Leefbaar Platteland en verschillende Windfondsen, die ook tot doel hebben de leefbaarheid te vergroten. De taken van het programmabureau zijn:

- Initiatieven/kansen opsporen i.s.m. gebiedsmanagers gemeenten/provincie, buurt/dorpsverenigingen en 'de boer op'
- Initiatieven begeleiden bij indienen aanvraag, opstart en uitvoeren projecten en verantwoording/rapportage. Bij voorkeur 1 contactpersoon per project.
- Verzorgen van communicatie over LEADER Flevoland (zie 4.6).
- Vergaderingen LAG voorbereiden en ondersteunen i.s.m. voorzitter.
- Vergaderingen voor gemeentelijk ambtelijk overleg ondersteunen
- Uitvoering jaarlijkse evaluatie uitvoering projecten. In beeld brengen verdeling over doelen en gemeenten. Voorstellen formuleren aan LAG om wel of niet bij te sturen.
- Organiseren Leadernetwerk Flevoland: leren van elkaar, binnen eigen Leadergebied en met andere gebieden. Bezoeken LAG aan projecten.
- Rapportages maken voor verantwoording.

Samenstelling/organisatie programmabureau

- Meerdere personen met verschillende kwaliteiten (inhoudelijk, kennis van gebieden, gevoel voor onderop)
- Te onderzoeken: onderbrengen van Programmabureau bij een provinciale organisatie, bij een van de overheden of in een aparte stichting.

Gemeenten

Het programmabureau stemt de projectaanvragen af met de gemeentelijke Leader-contactpersonen (vaak subsidie-adviseurs) over de aansluiting met gemeentelijk beleid. Een belangrijke rol voor gemeenten is de toetsing in een vroeg stadium van de aanvragen op voorwaarden, waaronder geen subsidie zal worden verstrekt (zie ook 7.3).

RVO.nl

Tussen de provincies en RVO.nl zijn afspraken gemaakt over de ondersteuning bij LEADER. RVO.nl zal financiële en administratieve taken voor LEADER op zich nemen en de provincie Flevoland neemt de kosten daarvoor voor haar rekening.

5.3.1 Werkwijze voor het openstellen van LEADER-subsidie, inclusief het bepalen van het plafond

Zie paragraaf 7.2.

5.3.2 De regelingen voor het beheer, de monitoring en de evaluatie waarmee kan worden aangetoond dat de plaatselijke actiegroep de capaciteit heeft om de strategie uit te voeren

Zie paragraaf 7.4

6 Financiering

In dit hoofdstuk worden de financiële aspecten van het LEADER-programma beschreven. Er wordt onderscheid gemaakt tussen de verschillende submaatregelen.

Subsidiebedrag EU

Voorzover op dit moment (begin juni 2023) bekend, stelt de EU in totaal € 3,585 miljoen beschikbaar voor het LEADER-gebied Flevoland. De LAG neemt dit bedrag als uitgangspunt voor het opstellen van de begroting voor het Leader-programma Flevoland 2023-2027.

Submaatregel 1 – Voorbereidingskosten

Deze kosten bestaan uit de inhuur van het bureau dat het proces en het opstellen van de LOS heeft ondersteund (Bureau ZET). De provincie heeft deze kosten voor haar rekening genomen, zodat dit niet in mindering wordt gebracht op het beschikbare budget voor de uitvoering van de projecten.

Submaatregel 2 – Uitvoering projecten (2023 t/m 2027):

- *Vanuit de EU (POP4) is beschikbaar voor de uitvoering van de projecten: € 3.435.000.*
Toelichting: de EU stelt max. € 3,585 miljoen beschikbaar minus het EU-deel van de uitvoeringskosten: 50% van € 300.000 = € 150.000).
- *Vanuit de lokale overheden (gemeenten + provincie) is € 746.000 beschikbaar voor de uitvoering van Leader-projecten en € 870.000 beschikbaar voor een fonds kleinere projecten (tot € 50.000) en overprogrammering.*

Toelichting: de lokale overheden dragen 33% van het totale overheidsbudget (EU + lokale overheden) bij. Dit is een bedrag van € 1.766.000. Dit is € 870.000 meer dan het minimum vereiste bedrag (20% van het totale overheidsbudget). Voor Leader-projecten is beschikbaar: € 1.766.000 - € 870.000 - € 150.000 (= 50% organisatiekosten) = € 746.000.

Het bedrag van € 870.000 kan worden ingezet voor overprogrammering en het inrichten van een fonds voor kleine projecten, waarvoor een eenvoudige procedure kan worden doorlopen. Zie ook onderstaande tabel.

In bestuurlijke en ambtelijke overleggen over de LOS is gebleken dat gemeenten en de provincie de intentie hebben om bij te dragen aan deze cofinanciering. Gemeenten en provincie zullen hiervoor intentieverklaringen opstellen, na vaststelling van de LOS.

	Cofinanciering 20% van totaal (minimum)	Cofinanciering 33% van totaal (voorstel)	Uitgaven
EU-bedrag	€ 3.585.000	€ 3.585.000	- Projecten: € 3.435.000 - Organisatie: € 150.000
Cofinanciering provincie + gemeenten (50/50)	€ 896.000	€ 1.766.000	- Leader-projecten: € 746.000 - Kleine projecten/overprogrammering: € 870.000 - Organisatie: € 150.000
Totaal (EU-bedrag + cofinanciering)	€ 4.481.000	€ 5.351.000	- Leader-projecten: € 4.181.000 - Kleine projecten/overprogrammering: € 870.000 - Organisatie: € 300.000

Nota bene: hierin is de eigen bijdrage vanuit de projecten zelf niet in verwerkt.

Het streven voor de cofinanciering door niet-overheden (bedrijven, maatschappelijke organisaties) is gemiddeld 40% van het totale projectenbudget, waarmee het subsidiepercentage gemiddeld 60% bedraagt.

- Eigen bijdrage ondernemers: 60%, dus maximaal 40% subsidie.
- Eigen bijdrage vrijwilligersorganisaties: 20%, dus maximaal 80% subsidie.
- Eigen bijdrage overige organisaties: 40%, dus maximaal 60% subsidie.

De eigen bijdrage mag ook in (gekapitaliseerde) uren verstrekt worden.

Submaatregel 3 – Kosten voor samenwerkingsprojecten

Ten tijde van het indienen van de LOS zijn er nog geen voornemens voor samenwerkingsprojecten. Mogelijk zullen zich in de komende LEADER-periode toch samenwerkingsprojecten voordoen. Met het oog hierop is deze post in de begroting als PM opgenomen.

Submaatregel 4 - Organisatiekosten (2015 t/m 2022)

4a – Programmabureau en uitvoering ondersteunende werkzaamheden

De kosten voor het programmabureau en de uitvoering van ondersteunende maatregelen worden ingeschat op € 60.000,- per jaar. Het gaat om activiteiten als:

- Begeleiding en advisering van aanvragers van projecten
- Deskundigheidsbevordering
- Ondersteuning LAG
- Uitvoering communicatieplan
- Vergoeding vrijwilligers-leden van de LAG (volgens gebruikelijke regelingen).

De uitvoering van het programma start pas in de tweede helft van eerste jaar (2023), maar er worden wel voorbereidende werkzaamheden verwacht van het LAG-secretariaat. Na afloop van 2027 is de uitvoering van het programma afgerond, maar worden er nog wel administratieve en rapportage werkzaamheden verwacht van het programmabureau. In onderstaande tabel staan de verwachte kosten per jaar:

Jaar	Omschrijving	Kosten
2023	Programma start in 2 ^e helft 2023, opstellen handleiding, projectformat e.d.	€ 50.000
2024	Volledig programma-jaar	€ 60.000
2025	Volledig programma-jaar	€ 60.000
2026	Volledig programma-jaar	€ 60.000
2027	Volledig programma-jaar	€ 60.000
2028	Administratieve afhandeling	€ 10.000
Totaal		€ 300.000

Deze kosten betreffen een inschatting. Mocht dit bedrag niet toereikend zijn, omdat er bijvoorbeeld meer begeleiding van projecten gewenst is, dan moet een verhoging van het uitvoeringsbudget expliciet door de LAG worden besloten.

Het totaalbedrag van € 300.000 wordt gefinancierd uit:

- 50% EU-bijdrage: € 150.000,
- 50% Cofinanciering lokale overheden (provincie en gemeenten): € 150.000.

NB – de bijdrage voor de organisatiekosten maakt onderdeel uit van de cofinanciering door gemeenten en provincies. In tegenstelling tot de vorige periode worden de organisatiekosten dus niet apart doorberekend.

4b – Kosten voor RVO.nl.

In IPO-verband hebben de provinciale bestuurders ingestemd met het verzoek van de staatssecretaris om de coördinatie van de uitvoering van POP en LEADER programma's bij het Rijk te leggen: de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl). De provincie Flevoland neemt de uitvoeringskosten voor RVO.nl in het LEADER-programma voor haar rekening als bijdrage in de uitvoering van het nieuwe programma. Deze kosten gaan dan ook niet ten laste van het budget voor de uitvoering van projecten.

Overzicht kosten en dekking per submaatregel

Submaatregelen	Kosten	Dekking
Submaatregel 1 - Voorbereidingskosten LOS	€ 32.240	- Provincie
Submaatregel 2 - Uitvoering projecten (Leader- en kleine projecten): - Sociale cohesie - Economie - Versterking stad/dorp-platteland-relatie - Duurzame ontwikkeling platteland	€ 8.418.000	- EU: € 3.435.000 - Overheden: € 1.616.000 - Privaat: € 3.367.000 (40%)
Submaatregel 3 - Samenwerkingsprojecten	PM	PM
Submaatregel 4a - Organisatiekosten	€ 300.000	- EU: € 150.000 - Overheden: € 150.000
Submaatregel 4b – Kosten RvO	PM	- Provincie

Verdeling cofinanciering gemeenten bij aanvang

Gemeenten en provincie hebben de intentie om, voorafgaand aan de start van het Leader-programma, hun cofinanciering toe te zeggen volgens de verdeling in onderstaande tabel. Deze verdeling is gebaseerd op het midden tussen een gemiddelde (totaalbedrag gedeeld door zes: € 147.000) en de historische verdeling uit de vorige periode). Halverwege de looptijd wordt de onderlinge verdeling geëvalueerd en eventueel bijgesteld.

Gemeente	Leader 2015-2022		Leader 2023-2027
	Euro's	Percentage	Euro's
Almere	€ 518.249	18,6	€ 155.692
Dronten	€ 427.474	15,3	€ 141.122
Lelystad	€ 219.930	7,9	€ 108.451
Noordoostpolder	€ 1.290.704	46,3	€ 277.987
Urk	€ 100.508	3,6	€ 89.467
Zeewolde	€ 228.500	8,2	€ 109.776
Totaal	€ 2.785.365	99,9	€ 882.495

NB - afwijkingen door afronding

Garanties dat elke gemeente op z'n minst het eigen geïnvesteerde bedrag terugverdient:

- Bijdragen van gemeenten oormerken, zodat het bijgedragen budget ook in de gemeente wordt besteed.
- Jaarlijkse evaluatie hoe het budget in de projecten is verdeeld, zowel inhoudelijk als per gemeente. Als een gemeente achterblijft kan ze extra inspanning doen.

7 De selectieprocedure

In dit hoofdstuk wordt beschreven wat de werkwijze is van de LAG en de andere organisatieonderdelen bij het beoordelen en selecteren van projectaanvragen.

7.1 LAG werkwijze

De werkwijze van de LAG kan in algemene zin als volgt worden omschreven:

- De LAG komt, naar behoefte, ca. 1x per 2 maanden bijeen m.u.v. de zomervakantie. Totaal ca. 5x per jaar. Als het eenmaal loopt kan de frequentie iets lager.
- De agenda voor de LAG-vergaderingen wordt door het programmabureau i.s.m. de voorzitter opgesteld.
- In het algemeen vindt besluitvorming in de LAG plaats door consensus. Indien nodig wordt over een besluit gestemd, waarbij iedere vertegenwoordigde partij één stem heeft.
- Bij tussentijds vertrek van een LAG-lid wordt ernaar gestreefd om een vergelijkbare opvolger te vinden, zodat de evenwichtige samenstelling van de LAG gehandhaafd blijft.
- De LAG is ingesteld door het college van GS en legt dan ook verantwoording af aan GS.
- De besluiten van het LAG en het jaarverslag worden gepubliceerd op de website (zie communicatie).

7.2 Omvang projecten, wijze van openstellen en plafond bepalen

Voor de omvang van de projecten wordt onderscheid gemaakt tussen twee regelingen die onder de LOS vallen:

- De kleine projectenregeling: dit betreft projecten in de omvang van € 5.000 tot € 50.000, wat betreft het subsidiedeel. Deze regeling wordt gefinancierd vanuit de cofinancieringsbijdragen van de provincie en de gemeenten, maar zonder financiering vanuit de EU. De gedachte hierachter is dat er dan een vereenvoudigde procedure kan worden toegepast, zodat de verhouding projectkosten/overhead gunstig blijft. Zie ook hoofdstuk 6 over de financiën.
- De Leader-projecten: dit betreft projecten in de omvang van € 50.000 tot € 250.000, wat betreft het subsidiedeel. Deze regeling wordt gefinancierd door de EU met cofinanciering door de provincie en de gemeenten.

De LOS Flevoland betreft het volledige landelijke gebied van Flevoland, waarbij de provincie samenwerkt met alle zes Flevolandse gemeenten. De uitvoering zal georganiseerd worden met een doorlopende openstelling, die Gedeputeerde Staten van Flevoland nog moet vaststellen, net als de Verordening die de uitvoering mogelijk maakt. De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RvO) maakt de beschikkingen namens het College van GS. De Lokale Actiegroep (LAG) zal zo'n vijf maal per jaar bij elkaar komen om de ingediende projectvoorstellen, die passen binnen de LOS en de openstellingstekst, te beoordelen. Zie ook paragraaf 7.3 voor de selectieprocedure.

De landelijke werkgroep LEADER heeft op basis van het ingediende Nationaal Strategisch Plan (NSP) van lidstaat Nederland berekend welk budget beschikbaar is voor de interventie LEADER (5% van NSP). Op basis hiervan en het verwachte aantal LEADER-gebieden in Nederland, zo'n 27 stuks, is een bedrag aan Europese middelen berekend. De provincies zijn gevraagd of dit bedrag kan rekenen op de benodigde cofinanciering door lokale overheden (provincie en gemeenten). Voor Flevoland is dit het geval: gemeenten en provincie trekken samen op bij het voorbereiden van de nieuwe programmaperiode. De provincie neemt 50% van de

cofinanciering door de lokale overheden op zich en de zes gemeenten gezamenlijk de overige 50%. Zie ook hoofdstuk 6.

Dit betekent dat voor Flevoland circa 3,585 miljoen euro EU-subsidie beschikbaar is. Dit bedrag zal als subsidieplafond worden voorgelegd aan het College van GS om de uitvoering van projecten te financieren en de uitvoering van het programma door de Lokale Actiegroep (LAG).

Projecten die (incidenteel) worden ingediend vanuit de stadskernen van Almere en Lelystad moeten bovendien voldoen aan de voorwaarden uit artikel 70 van de Verordening (EU) Nr. 1303/2013 van het Europees Parlement en de Raad van 17 december 2013:

- De resultaten van het project moeten ten goede komen van het LEADER-gebied, dus buiten de bebouwde kom.
- Op programma-niveau (POP Flevoland) mag maximaal 5% van de ELFPO-middelen aan projecten buiten het LEADER-gebied worden uitgekeerd.

7.3 De zeven stappen in de selectieprocedure en de selectiecriteria

De LAG hanteert een procedure voor selectie van de projectvoorstellen in zeven stappen:

- 1 – Intakegesprek en uitsluitingstoets
- 2 – Toets projectidee door LAG-leden
- 3 – Opstellen en indienen projectvoorstel
- 4 - Voorbereiding besluit
- 5 - Besluitvorming in de LAG-vergadering
- 6 - Terugmelding besluit LAG aan indiener projectvoorstel
- 7 - Beschikking en overeenkomst

Onderstaand worden de stappen verder beschreven.

Deze werkwijze wordt in een reglement vastgelegd en openbaar gemaakt op de website.

1 – Intakegesprek en uitsluitingstoets

De potentiële indiener van een project meldt zich bij het programmabureau. Een adviseur van het programmabureau voert een intakegesprek met de indiener van project. Als het projectidee voldoende kansrijk is, neemt ook een LAG-lid deel aan het intakegesprek: het project-LAG-lid. Streven is dat adviseur en project-LAG-lid de vaste contactpersonen zijn voor het project. Het intakegesprek vindt plaats in een zo vroeg mogelijk stadium en bij voorkeur op locatie.

Tijdens het intakegesprek wordt besproken of het projectidee (in potentie) voldoet aan het onderstaande toetsingskader, waarmee uiteindelijk de LAG de projecten beoordeelt en selecteert.

Adviseur, project-LAG-lid en indiener nemen samen het toetsingskader door. De adviseur en het project-LAG-lid geven advies hoe het projectidee eventueel kan voldoen aan de criteria, zonder een garantie te geven. De adviseur zal indien nodig over de projectaanvraag overleg plegen met de betrokken gemeente(n) en eventueel de provincie.

De betreffende gemeente toets het idee voor het project op de mogelijke uitsluitingsgronden:

De LAG zal subsidie-aanvragen niet honoreren:

- Indien voor dezelfde activiteit en dezelfde subsidiabele kosten reeds subsidie is verstrekt;
- Indien het project niet past binnen de door Gedeputeerde Staten goedgekeurde LOS;
- Indien de aanvraag onvoldoende punten behaalt op de selectiecriteria zoals genoemd in hoofdstuk 7;
- Indien het project niet voldoet aan - of niet kansrijk is voor - de benodigde besluiten vanuit de Omgevingswet of andere ruimtelijke regelgeving;

- Indien er geen verklaring is van de eigenaar van de grond of van andere middelen die nodig zijn voor de uitvoering van het project, waaruit blijkt dat deze persoon of partij toestemming geeft voor het gebruik van die grond of middelen voor het project;
- Indien het budget vanuit de EU en/of de cofinanciering vanuit de overheden niet meer toereikend is;
- Indien het project niet kan voldoen aan geldende regels - of strijdig is met beleid - van gemeente, provincie of ander overheidsorgaan, die op het project van toepassing zijn.
- Indien een overheidsorgaan een andere zwaarwegende onderbouwde reden heeft.

Wanneer het projectidee niet geschikt blijkt voor een Leader-aanvraag, kunnen adviseur en project-LAG-lid advies geven over andere financieringsmogelijkheden voor het project.

Toetsingskader - Selectiecriteria			
Criteria	Check op	Score 0 = niet 1 = voldoende 2 = heel goed	Hulpvragen
1 - Doelen LOS	Draagt het project bij aan één of meer van de doelen/thema's van de LOS: <ul style="list-style-type: none"> - Versterking sociale cohesie - Economische ontwikkeling - Duurzame ontwikkeling platteland 	Minimaal 1 criterium met 2 pnt of 2 criteria met 1 pnt. Minimaal 2 pnt Maximaal 6 pnt Indien alle 3 doelen minimaal 1 pnt: 1 bonuspunt.	Draagt het project bij aan de doelen? Komt het project ten goede aan de bewoners van het platteland?
2 - LEADER criteria	<ul style="list-style-type: none"> - Bottom-up/draagvlak - Mobiliseren lokale gemeenschap - Leader-bijdrage noodzakelijk? 	Op elk criterium minimaal 1 pnt Maximaal 6 pnt	<ul style="list-style-type: none"> - Van wie komt het initiatief, van onderop, uit de samenleving? - Heeft het initiatief draagvlak? - Sluit het project aantoonbaar (of aannemelijk) aan bij wensen vanuit de omgeving? - Hoe worden andere partijen bij het initiatief betrokken? - Wie zijn er betrokken, wie mis je? - Kan het project ook zonder Leader-bijdrage gerealiseerd worden?
3 - Haalbaar	Is het project haalbaar: <ul style="list-style-type: none"> - Organisatorisch - Financieel - Robuust 	Op elk criterium minimaal 1 pnt Maximaal 6 pnt	<ul style="list-style-type: none"> - Is het project logisch en solide georganiseerd? Hebben de organisatoren de capaciteit om het project te realiseren en in stand te houden? - Is er openbare kennis over de betrouwbaarheid en/of kwaliteit van de organisatoren? Is er (schijn van) belangenverstrengeling? - Welke partners zijn er betrokken? Wie mis je? - Is het tijdpad realistisch? - Zijn vergunningen nodig, is de organisatie daarvan bewust en capabel?

			- Is de begroting realistisch? Is er een logisch verband tussen de beoogde doelen, de geplande activiteiten en de begrote kosten en inkomsten?
4 - Impact van project voor LEADER?	<ul style="list-style-type: none"> - Impact voor de doelgroep - Omvang van de doelgroep - Verhouding gevraagde bijdrage versus bijdrage voor Flevoland 	In totaal minimaal 3 pnt Maximaal 6 pnt	
5 - Innovatie	- <i>Alleen voor ondernemers</i> : is het project vernieuwend?	Minimaal 1 pnt Maximaal 2 pnt	
Eindscore	Totaal aantal punten:		Minimaal 14 punten nodig voor honorering (ondernemers 15) Maximaal 25 punten (ondernemers 27)

2 – Toets projectidee door LAG-leden

De adviseur bepaalt samen met het project-LAG-lid en de projectindieners of het project voldoende kansrijk is om het voor een eerste toets voor te leggen aan de overige LAG-leden. De projectindieners beschrijft het projectidee volgens een projectformat, dat toegelicht en geïllustreerd kan worden met behulp van een kort filmpje (waarvoor instructies tips worden verstrekt). Het projectidee en het filmpje worden toegestuurd aan de LAG-leden, zodat zij commentaar en advies kunnen geven. De adviseur en het project-LAG-lid bundelen het commentaar tot een eenduidige samenvatting en koppelen deze terug naar de initiatiefnemer met een advies over de kans dat het project wordt gehonoreerd.

3 – Opstellen en indienen projectvoorstel

Wanneer de projectindieners inschat voldoende kans te hebben op honorering van het projectvoorstel, gaat deze het projectvoorstel opstellen volgens het projectformat. Adviseur en project-LAG-lid zijn beschikbaar om te sparren en mee te denken met conceptversie(s). Uiteindelijk dient de aanvrager het projectvoorstel in bij de LAG via het programmabureau.

4 - Voorbereiding besluit

Het programmabureau toetst elk projectvoorstel of het voldoet aan het minimaal aantal punten volgens het toetsingskader. De projecten die als voldoende zijn getoetst, worden voorzien van een advies door het betreffende project-LAG-lid: wel of niet honoreren met argumenten en eventueel voorwaarden.

Het projectvoorstel met het advies van het project-LAG-lid wordt toegestuurd aan de LAG-leden, zodat ze de voorstellen kunnen bestuderen en zich een oordeel kunnen vormen over het advies van het project-LAG-lid.

5 – Besluitvorming in de LAG-vergadering

In de LAG-vergadering dient liefst consensus bereikt te worden over de financiering van de projectaanvragen. Wanneer er geen consensus is, dient de meerderheid van de stemmen positief te zijn over een projectaanvraag. De volgende kwalificaties kunnen worden gegeven:

- Positief oordeel, subsidiabel
- Negatief oordeel, niet subsidiabel

NB – Mochten LAG-leden een belang hebben bij een ingediend project dan onthouden zij zich van puntentoekenning, discussie en stemming over het project. Dit wordt in het verslag vastgelegd.

6 - Terugmelding besluit LAG aan indiener projectvoorstel.

Het programmabureau brengt de indiener zo snel mogelijk na de vergadering op de hoogte van het besluit en de belangrijkste argumenten die daartoe geleid hebben. Discussie over het besluit is niet mogelijk. Een positief oordeel betekent dat het projectvoorstel “in principe subsidiabel” is, een en ander afhankelijk van het gevolgd hebben van de juiste procedures en het rond zijn van de randvoorwaarden.

7 - Beschikking en overeenkomst

Na positieve advisering door de LAG stelt RVO.nl een voorstel voor een financiële bijdrage ter besluitvorming door het College van GS van de Provincie Flevoland en een subsidiebeschikking inclusief overeenkomst tussen provincie en aanvrager op. Dit voorstel en de beschikking inclusief overeenkomst worden getoetst door RVO.nl ten aanzien van juridische zaken en ten aanzien van de budgetten en regelgeving en EU-conformiteit. Na (positieve) toetsing wordt het voorstel omgezet in een beschikking op basis van mandaat van het College van GS.

7.4 Monitoring, effectmeting en evaluatie

Jaarlijks wordt een jaarverslag opgesteld, waarin zo concreet mogelijke resultaten van de projecten worden gerapporteerd met een inschatting van de bijdrage aan de doelen en subdoelen uit de strategie (hoofdstuk 3).

Halverwege het programma zal een tussenevaluatie worden uitgevoerd. Deze richt zich op de tot dan bereikte resultaten en op een reflectie op de strategie en de realisatie ervan: is de strategie nog actueel, moet deze worden bijgesteld, moeten er acties ondernomen worden om de resultaten in de tweede helft van het programma te verbeteren?

Na afloop van het programma wordt een eindrapportage opgesteld met een zo concreet mogelijke inschatting van de bijdrage van het programma aan de opgaven en speerpunten.

Bijlage 1 – Procesbeschrijving samenwerking LAG/GS

Openstellingsbesluiten

De LAG Flevoland levert de tekst van de subsidie-openstelling aan. GS neemt de subsidie-openstelling één op één over en formaliseert deze middels een openstellingsbesluit. GS van provincie Flevoland is bevoegd op grond van de Provinciewet en door de minister aangewezen om de subsidie-openstellingen te publiceren.

Besluiten/beschikkingen per dossier en conformiteitstoets

De LAG Flevoland is verantwoordelijk voor de inhoudelijke beoordeling of aanvragen binnen de LOS passen en de vaststelling van de subsidiehoogte. De LAG levert hiervoor een gemotiveerde onderbouwing.

Zodra duidelijk is welke aanvragen subsidieverlening kunnen krijgen stuurt de LAG deze naar RvO voor de conformiteitstoets.

Vervolgens gaat het totale pakket naar GS voor formalisering van de subsidieverlening.

GS nemen het inhoudelijke oordeel, de vaststelling van de subsidiehoogte en de conformiteitstoets één op één over.

Bezwaar en beroep

GS is verantwoordelijk voor de bezwaar- en beroepsprocedures.

Bij een bezwaarprocedure zal GS de LAG vragen het inhoudelijke verweer te voeren. GS voert, in overeenstemming met de Algemene wet bestuursrecht, een volledige heroverweging uit van het primaire besluit. Daarbij worden het inhoudelijke verweer van de LAG, de betreffende subsidieregeling, de LOS en het bezwaar van bezwaarmaker meegenomen.

Bij een beroepsprocedure zal GS de LAG vragen om het inhoudelijke verweer aan te dragen. GS zal namens de LAG de procedure voeren bij de rechter.